

TITOVO VELENJE

10. OKTOBRA 1981

občina velenje

SKUPNA POVRŠINA SR SLOVENIJE znaša 20.254 km², pri čemer je občina Velenje na 33. mestu s 182,38 km²
 ŠTEVILO NASELIJ: v 60 slovenskih občinah je 5.978 naselij, od tega v občini Velenje 37.

ŠTEVILO PREBIVALCEV: 1. aprila 1981 je imela občina Velenje 37.855 prebivalcev.

AKTIVNO PREBIVALSTVO: 17.000

GOSPODINJSTEV: 12.341

SKUPNI NARODNI DOHODEK je znašal v Sloveniji leta 1979 171.105.194.000 din, o tega v občini Velenje 4.626.146.000 din.

NARODNI DOHODEK NA PREBIVALCA je znašal leta 1979 v SR Sloveniji 90.902 din, v občini Velenje pa 126.987 din.

DRUŽBENI PROIZVOD NA PREBOVALCA v Sloveniji je znašal 1979, leta 101.666 din, v občini Velenje pa 151.123 din.

ŠTEVILO ZAPOSLENIH ŽENSK: v Sloveniji je 345.224 zaposlenih žensk, v občini Velenje pa je bilo 30. 9. 1980 zaposlena 9.101 ženska, kar predstavlja 40 % vseh zaposlenih v občini

OSEBNIH AVTOMOBILOV je v Sloveniji 416.448 od tega jih je bilo 1980 leta v Velenju 8.722.

TELEFONSKIH NAROČNIKOV ima Slovenija 181.807, v občini Velenje pa jih je bilo leta 1980 3.425.

NETO OSEBNI DOHODEK NA ZAPOSLENEGA (po stanju septembra 1980) je znašal v SR Sloveniji 8.877 din, v občini Velenje pa 9.661.

naš čas

glasilo
szdl

leto XVII

posebna izdaja

titovo velenje, 10. oktobra 1981

yu issn 0350 — 5561

2 „NAS ČAS“, glasilo SZDL, izdaja Center za informiranje, propagando in založništvo Velenje, p. o., Velenje, cesta Františka Foita 10.

„Naš čas“ je bil ustanovljen 1. maja 1965; do 1. januarja 1973 je izhajal kot štirinajstnevnik „Saleški rudar“, kot tednik pa izhaja

„Naš čas“ od 1. marca 1973 naprej — Direktor in glavni urednik Marijan Lipovšek, odgovorni urednik Stane Vovk.

Grafična priprava, tisk in odprema ČGP Večer Maribor.

Za „Naš čas“ se po mnenju sekretariata za informacije iz-

vršnega sveta skupščine SR Slovenije, številka 421-1/72 od 8. februarja 1974, ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov.

Trudimo se
za vsem sto strani svoje volje
od sledenja tega rezultata
rednih in obsevnih. Na vsaki
mesti biti poudarjena samo
mediji in organizaciji vsi naši uspehi
napite.

19. VII. 1958.

titovo velenje

Z uresničevanjem naše želje, da uspehe naše socialistične izgradnje in svojo bodočnost našega mesta trajno obeležimo s Titovim imenom, ponovno potrjujemo našo neomajno odločenost, da bomo stopali po Titovi poti.

Poimenovanje Velenja pomeni za vse nas zato predvsem obvezo do čimbolj vzornega nadaljevanja poti, po kateri smo krenili pred 40. leti. To veliko priznanje, ki so ga družbenopolitični organi v republiki in federaciji izkazali Velenju, ni zgolj čast, ki pripada kraju za dosežene razvojne uspehe na področju gospodarstva, kulture, izobraževanja, dviga družbenega standarda in humanizacije človeškega bivalnega prostora. To je obveza za še doslednejše oblikovanje vzornega socialističnega mesta, v katerem se mora zrcaliti gospodarska učinkovitost, urejeni samoupravni odnosi in potrjevanje vsega, kar imenujemo samoupravna socialistična skupnost.

Za vse to, kar je bilo ustvarjeno po vojni v osrčju Šaleške doline in je danes poimenovano z imenom Titovo Velenje, moramo izreči priznanje vsem tistim, ki so kot borci in aktivisti OF in kasneje kot pionirji in udarniki v rudniku, za stroji, na deloviščih po vsej Šaleški dolini, v prostovoljnih delovnih akcijah, pri izgradnji Velenja, žrtvovali največ, kar človek lahko prispeva za napredek.

Če bi ne bilo vseh tistih, ki so s svojimi življenji in krvjo tlakovali pot naše revolucije, ki so pri vsakodnevnem

delu izpolnjevali in presegali zastavljene plane in če bi ne bilo ZK in posameznikov, ki so s tankočutnostjo vodili domala vse akcije v izgradnji gospodarske in družbene podobe socialistične Jugoslavije, v kateri Velenje predstavlja biser, ki so ga ustvarile človeške roke, bi bilo težko uresničiti naloge in zaupanje, ki jih je pred nas postavljala širša slovenska in jugoslovanska skupnost.

Današnja podoba Velenja predstavlja zato hkrati tudi zrcalo tega, koliko dosledno in smelo smo uresničevali cilje naše socialistične revolucije, koliko smo kot cilj upoštevali človeka kot osnovno vrednoto naše socialistične družbe.

S prepričanjem, da imamo dovolj znanja in ustvarjalne moči, da bomo z enako smelostjo kot doslej, uresničevali naloge in dosegali cilje, da bomo v celoti uresničili obveznost in zaupanje, ki je postavljena pred Titovo Velenje, stopamo med mesta, ki nosijo Titovo ime.

S preimenovanjem Velenja dobi tudi Slovenija Titovo mesto. Ta skupna slovenska odločitev pomeni trajno obliko obeleževanja in ohranjanja imena in dela tovariša Tita.

Ob 40-letnici vstaje naših narodov in narodnosti, delovni ljudje in občani Velenja tako na svojstven način izražamo spoštovanje do vseh velikih dejanj, povezanih z imenom tovariša Tita.

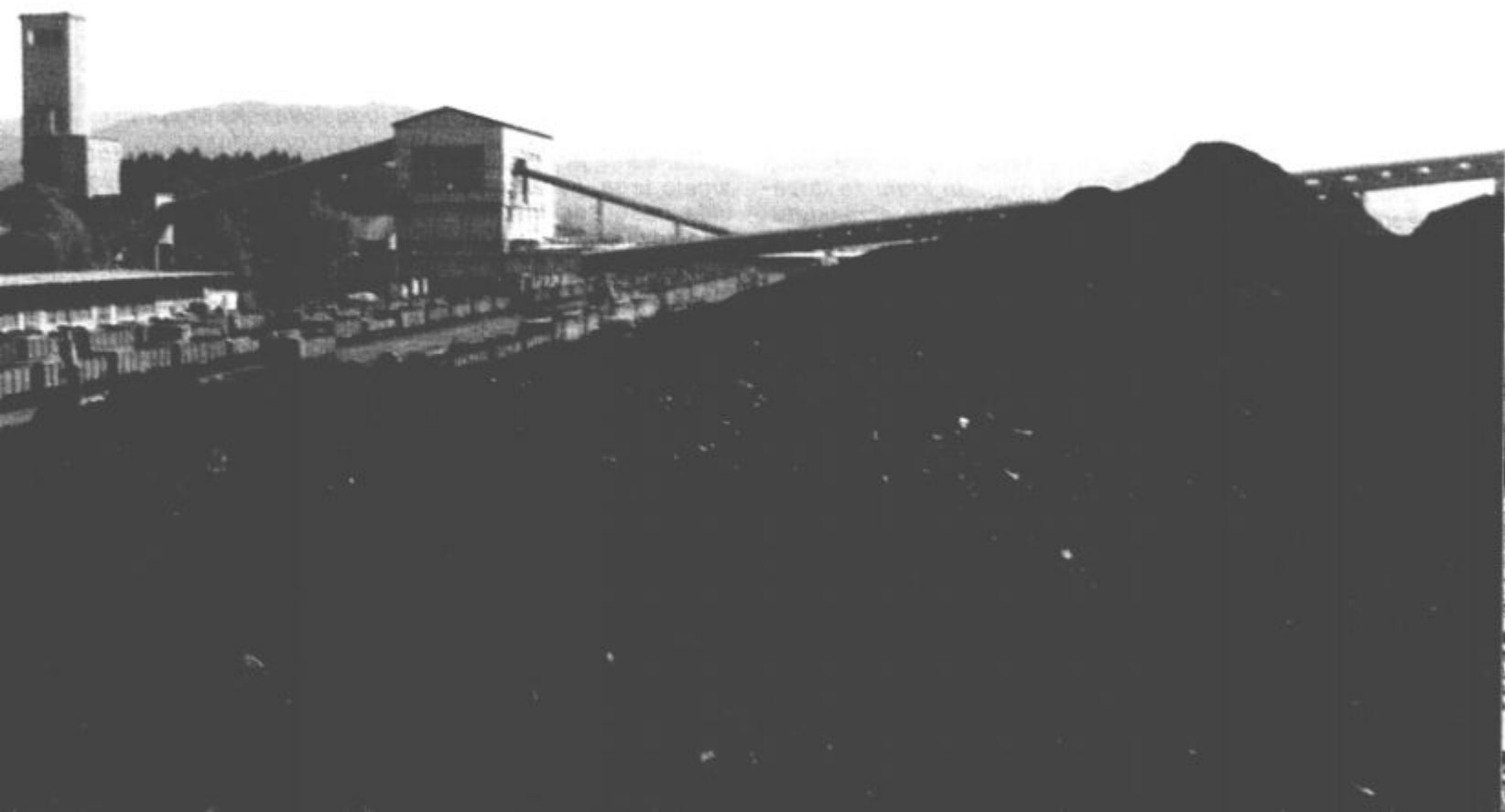

»Onemele puške«, osrednji spomenik žrtvam fašizma iz Šaleške doline, delo Stojana Batiča

Spomenik skupnemu protifašističnemu boju jugoslovanskih in italijanskih partizanov, delo italijanskega umetnika Valeria Miroglia

Ob velikem naravnem bogastvu, lignitu, je zraslo Titovo Velenje

Spomenik predsednika Tita v Velenju

predlog za poimenovanje velenja po tovarišu titu

REPUBLIŠKA KONFERENCA

SOCIALISTIČNE ZVEZE
DELOVNEGA LJUDSTVA SLOVENIJE

PREDSEDSTVO

Koordinacijski odbor za obelježevanje in ohranjanje imena in dela Josipa Broza-Tita

LJUBLJANA

Iskrena želja in pobuda, da bi Velenje poimenovali po tovarišu Titu, je med delovnimi ljudmi in občani prisotna že dalj časa. Javno je bila ta pobuda izražena leta 1978, ko smo v Velenju postavljali skulpturo spomenik tovariša Tita. Ta pobuda je znova oživelala lani, ko smo vsi z najglobljim občutjem spremljali bolezen tovariša Tita. V letošnjem letu pa je dobila tako širok razmah, da smo se odločili podati uradni predlog za poimenovanje Velenja z željo, da jo tokrat tudi uresničimo.

Marca letos je Predsedstvo OK SZDL Velenje obravnavalo osnutek akcijskega programa za ohranjanje imena ter trajno obelježevanje dela tovariša Tita v občini Velenje in v ta program vključilo tudi številne pobude, da bi Velenje poimenovali po tovarišu Titu.

Pobudo Predsedstev SFRJ in ZKJ, da se v vsaki republiki v Jugoslaviji poimenuje eno mesto po tovarišu Titu, smo konkretizirali s predlogom, da delovni ljudje in občani v Velenju povedemo akcijo, da se ta pobuda in iskrena želja uresniči prav v Velenju.

Tako konkretiziran predlog so obravnavala vodstva vseh družbenopolitičnih organizacij v občini in vse krajevne konference SZDL, OO ZSMS, KO ZZB in OO ZK.

V vseh KK SZDL in drugih organih družbenopolitičnih organizacij je bila pobuda za poimenovanje Velenja po tovarišu Titu sprejeta s širokim odobravanjem in željo, da na ta način trajno obeležimo razvoj Velenja kot socialističnega mesta, ki je nastalo in se razvilo po zmagi socialistične revolucije, z imenom tovariša Tita.

Po razpravi v KK SZDL in organih družbenopolitičnih organizacij, je predsedstvo OK SZDL Velenje posredovalo predlog v obravnavo in sprejem tudi delegatom vseh treh zborov občinske skupščine. Na seji občinske skupščine so sprejeli naslednje sklepe:

1. Želja za poimenovanje Velenja po tovarišu Titu je izraz hotenj delovnih ljudi in občanov občine Velenje, da s tem aktom trajno obeležijo našo trdno odločenost, da bomo stopali po Titovi poti, varovali in krepili vse vrednote, ki smo jih v naši socialistični skupnosti ustvarili pod vodstvom tovariša Tita in s tovarišem Titom.

2. Predlagamo, da se poimenovanje izvrši v mesecu oktobru 1981, konkretno 10. oktobra ob občinskem prazniku.

UTEMELJITEV PREDLOGA:

V vseh razpravah je bilo izraženo prepričanje, da smo delovni ljudje in občani v Velenju s svojim dosedanjim delom in rezultati dokazali, da znamo in hočemo uresničevati tisto, kar v praksi pomeni boriti se za uresničevanje Titovih idej — o samoupravljanju in Titove vizije razvoja naše samoupravne socialistične skupnosti.

Zavedamo se, da pomeni nositi Titovo ime, sicer velik ponos za slehernega občana tega mladega mesta, da pa

mora ta ponos izhajati prvenstveno iz rezultatov družbenoekonomskega razvoja, političnih in samoupravnih odnosov in da se morajo na vseh področjih življenja in dela kazati dovolj tehtni rezultati, ki so lahko v ponos ne le Velenju, ampak naši celotni socialistični samoupravni skupnosti.

V vseh razpravah je bila izražena zavestna odločitev, da smo in bomo tudi v bodoče dokazali, da je Velenje resnično socialistični delavski center, ki je vreden, da nosi Titovo ime. Delovni ljudje in občani smo se obvezali, da bomo s svojim delom in ravnanjem, s svojo družbenopolitično aktivnostjo ter z oblikovanjem še bolj humanih, socialističnih — samoupravnih odnosov dokazali, tako kot vsakokrat do sedaj, da v celoti sledimo Titovi poti, da bomo to pot bogatili in varovali in storili vse, da ne bo okrnjena veličina imena, s katerim se bo ponašalo naše mesto.

Takšna zaprisega in odločitev je bila v vseh delovnih kolektivih in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih sprejeta še zlasti v lanskem letu, ko smo se poslavljali od tovariša Tita.

Velenje, kot mesto in kot industrijsko središče, je rezultat, ki jih je dosegla naša samoupravna socialistična skupnost v povojni izgradnji.

V 36. letih smo iz malega trga, s približno 800 prebivalci, zgradili moderno in lepo urejeno, verjetno najlepše jugoslovansko mesto, v katerem danes živi okrog 24.000 prebivalcev. Po tem, kaj in koliko je bilo tu storjeno za človeka, kolikšno družbenoekonomsko in socialno preobrazbo je kraj doživel v tem času, koliko so se razvili samoupravni socialistični odnosi in koliko so se spremenili ljudje, lahko Velenje služi za primer uspešnega razvoja delavskih

centrov v naši socialistični skupnosti.

Sredstva, ki jih je širša družbena skupnost namenjala zlasti za razvoj energitike, smo bogato oplemenitili s požrtvovalnim delom rudarji, kovinarji in vsi delovni ljudje in občani. Stalno pripravljenost, storiti še več za čim hitrejši napredek ožje in širše družbenopolitične skupnosti, smo vedno dokazovali s konkretnimi akcijami, ki so rodile bogate sadove in so lahko v ponos vsej Jugoslaviji. Priznanja, ki jih je ob svojih obiskih v Velenju izrekal tovariš Tito našim delovnim ljudem in občanom potrjujejo, da smo znali njegove pobude in potrebe družbene skupnosti uresničiti v praksi.

Zavest delovnih ljudi in občanov, da smo s svojim delom dokazali neomajno pripadnost v vseh naporih za izgradnjo samoupravne socialistične in Titove Jugoslavije, se zato izraža prav skozi željo, da Velenje poimenujemo po tovarišu Titu.

S prepričanjem, da je v širši obrazložitvi dovolj utemeljitev, ki opravičujejo uresničitev te dolgoletne želje in odločitev delovnih ljudi in občanov v Velenju, da je predsedstvo Občinske konference SZDL Velenje v imenu vseh družbenopolitičnih organizacij in skupščine občine Velenje Koordinacijskemu odboru za obelježevanje in ohranjanje imena in dela Josipa Broza Tita pri RK SZDL Slovenije predlog za poimenovanje Velenja z željo, da ta predlog posredujete v obravnavo republiškim in zveznim organom.

OBČINSKA KONFERENCA SZDL
VELENJE
PREDSEDSTVO

Velenje, 26. maja 1981

sklep o proglasitvi titovega velenja

Z ljubeznijo in zvestobo do velikih Titovih dejanj za človeštvo, z neomajnim zaupanjem v Titovo pot, z željo, da uspehe naše socialistične izgradnje in svojo bodočnost trajno obeležimo s Titovim imenom, smo se delovni ljudje in občani Velenja odločili, da svoje mesto preimenujemo v TITOVO VELENJE.

Ta odločitev je sprejeta skladno z določili zakona o uporabi grba, zastave in himne ter o uporabi podobe in imena Josipa Broza-Tita, zato proglašča skupščina občine Velenje, da je Velenje ob praznovanju občinskega praznika in 40-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti — 10. oktobra 1981 preimenovano v TITOVO VELENJE.

Delovni ljudje in občani, mladina in pionirji se obvezujemo, da bomo na vseh področjih življenja in dela častno izpolnjevali naloge, ki jih pred Titovo Velenje postavlja samoupravna socialistična skupnost Titove Jugoslavije.

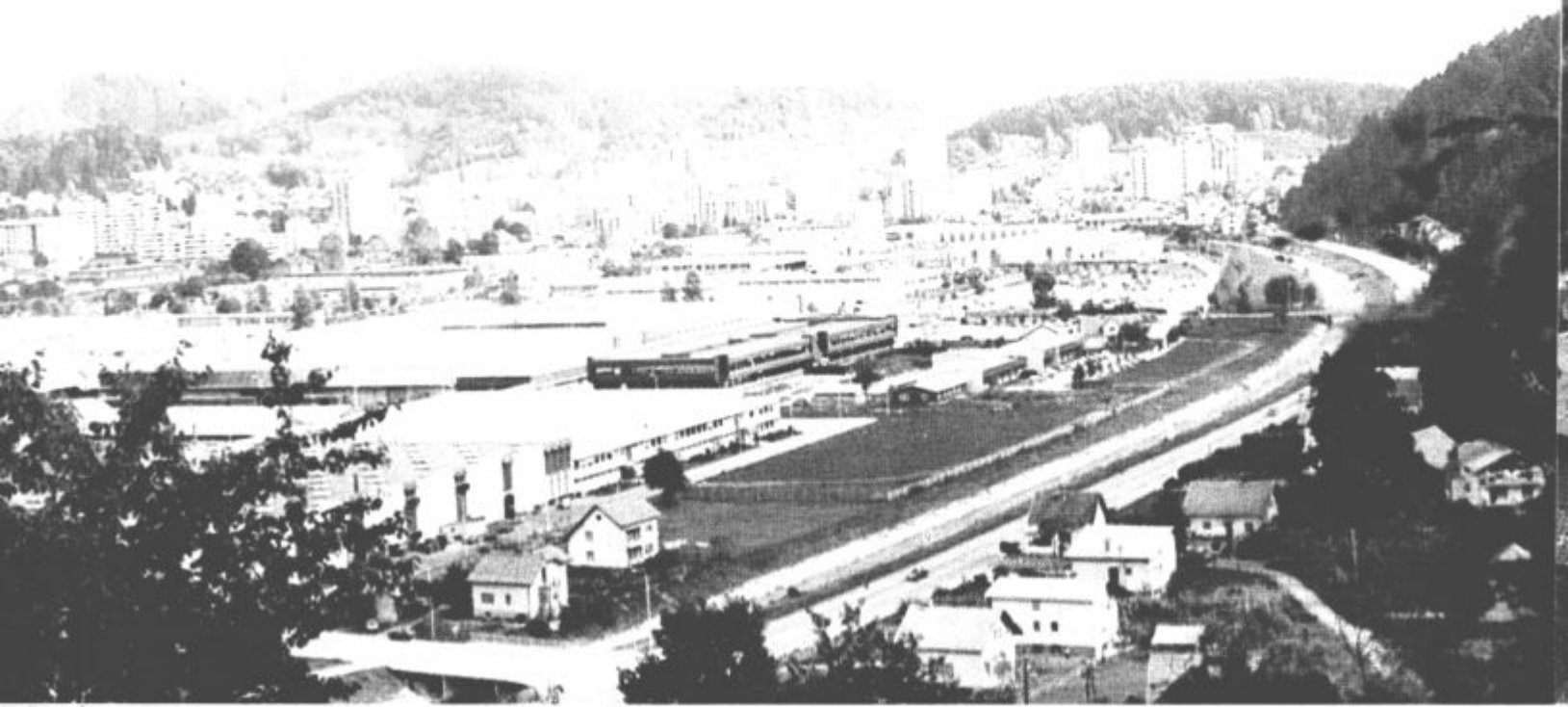
Titovo Velenje, 10. oktobra 1981.

**Skupščina občine
Velenje**

Titovo Velenje

Titovo Velenje, v ospredju TGO Gorenje

titovi obiski v velenju

19. avgusta 1958

Rudarsko Velenje je bilo 19. avgusta 1958 že navsezgodaj okrašeno s cvetjem in zastavami. Po cestah so hodili rudarji v slovesnih črnih uniformah in se zbirali pred Novim jaškom. Tudi drugi prebivalci Velenja in okoliških vasi, kjer se je naglo razširila vest, da bo prispel okrog 10. ure k njim predsednik republike, so prihiteli pred vhod novega jaška velenjskega rudnika lignita.

Nekaj minut po deseti je prispela pred Velenje kolona avtomobilov s predsednikom Titom in njegovim spremstvom. Pred mestom so se postavili pred kolono štirje rudarji na motorjih in pripeljali kolono pred vhod v jašek.

Ko je predsednik republike prispel na zbirni prostor pred Novim jaškom velenjskega rudnika, je rudarska godba zaigrala himno. Predsednik Tito se je nato rokoval s podpredsednikom zvezne ljudske skupščine Francem Leskoškom-

Luko, ki ga je tu sprejel. Zatem mu je tovariš Luka predstavil predstavnike oblasti in političnih organizacij ter direktorja rudnika Velenje Nestla Žganka.

V imenu velenjskih rudarjev sta pozdravila predsednika Tita Tone Močilnik in direktor Nestl Žgank, pionirji pa so mu za tem izročili šopek cvetja. Pionirki, ki mu je ponosno obljubila, da bodo velenjski pionirji postali dobri člani naše socialistične družbe, je predsednik odvrnil z nasmehom:

«To pa res rad slišim!»

V spremstvu direktorja rudnika, predsednika delavskega sveta in predsednika upravnega odbora si je predsednik Tito ogledal nekatere sodobne naprave rudnika, nato pa so mu v obratnem posloplju obrazložili nagli razvoj in modernizacijo rudniških naprav. Predsednik Tito se je zlasti zanimal za proizvodne in delovne pogoje, za investicije in stanovanjsko gradnjo, v središču pozornosti pa je bila življenjska raven naših delovnih ljudi.

Presenečen nad napredkom

je tovariš Tito zapisal v spominsko knjigo:

«Presenečen sem nad vsemi uspehi naših delovnih ljudi. Na tolikšne uspehe so lahko ponosni ne le rudarji in inženirji, temveč tudi vsi naši narodi».

TITO — 19. AVGUSTA 1958

V kasnejšem pogovoru je predsednik Tito poudaril, da si ni predstavljal tolikšnega napredka. Med drugim se je tudi pozanimal, če prihaja v Velenje mnogo obiskovalcev. Nato je povabil k pogovoru še direktorja šoštanjke termoelektrarne in se zelo podrobno pozanimal za uspehe in težave termoelektrarne in tudi vseh hidrocentral v Sloveniji.

Ob odhodu iz obratnih prostorov so rudarji poklonili predsedniku Titu simbolično darilo. Domačini, ki so ves ta čas nestrno pričakovali trenutek, ko se bo predsednik republike spet prikazal med njimi, so ga navdušeno pozdravili in pospremili do avtomobila.

Predsednik Tito se je nato s spremstvom odpeljal k velenjskemu jezeru, kjer so mu v restavraciji pripravili zakusko, spotoma pa si je ogledal tudi novo rudarsko naselje. V restavraciji pri velenjskem jezeru se je zadržal dobre pol ure. Ogledal pa si je tudi termoelektrarno v Šoštanju.

27. avgusta 1962

Predsednik republike Josip Broz Tito je med obiskom v Sloveniji v družbi visokih slovenskih voditeljev obiskal Velenje 27. avgusta 1962. Kosila v hotelu Paka so se udeležili tudi člani izvršnega komiteja Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Franc Leskošek-Luka, predsednik občine Šoštanj inž. Ludvik Mali, direktor velenjskega rudnika lignita Nestl Žgank in drugi.

V hotelu Paka so ga obiskali zastopniki delovnega kolektiva velenjskih rudarjev ter predstavniki družbenopolitičnega in gospodarskega življenja. Ko se je predsednik Tito zahvalil za pozdrave, se je zadržal z gosti v daljšem razgovoru. Govorili so zlasti še o energetiki in njenem nadaljnjem razvoju.

Po kosilu sta pred hotelom Paka predsedniku Titu izročili šopek cvetja naša znana atletska reprezentanta Olga Šinkovec — Luncer in Milija Jocović. Ob tej priložnosti je tovariš Tito zaželel našim atletom obilo uspehov na bližnjem evropskem prvenstvu v Beogradu.

Kasneje se je predsednik Tito peljal z avtomobilom skozi Velenje.

30. avgusta 1963

«Sam nismo vedeli, kdaj je pred nami zrasla kot otipljiva fatamorgana velenjska pravljica. To mesto — park je izzvalo začudenja vseh, ki so se prvič srečali z njim. Strumno zravnan četa rudarjev v svojih lepih uniformah je čakala ob vhodu. Po ogledu nekaterih strojev in odkopnega kompleksa, so se obiskovalci odpeljali proti mestu in mimo prelepih stanovanjskih hiš, ki so vzbujale izredno zanimanje.»

Takšen je bil začetek poročila o obisku predsednika Tita v Velenju 30. avgusta 1963, ko je delavski svet velenjskih rudarjev na slovesni seji sprejel Nikita Sergejeviča Hruščeva za častnega člana kolektiva.

Kolektiv velenjskega rudnika je sprejel visoke goste sredi velikih delovnih uspehov. Ta največji rudnik premoga v Sloveniji bo letos prvič v zgodovini svojega obstoja dosegel proizvodnjo 3 milijone ton lignita, kar je 15-krat več od predvojnne letne proizvodnje. Po vojni so v

Predsednik Tito je prvič obiskal Šaleško dolino 19. avgusta 1958. Izrečeno priznanje za opravljeno delo so pri Velenjčanih vzbudile tolikšen delovni ponos, da je v naslednjih letih akcija prehitevala akcijo. Po obisku so bile izrečene tudi prve pobude in želje, da bi novo socialistično središče Velenje poimenovali po tovarišu Titu.

Predsednik Tito med mladimi Velenjčani 30. avgusta 1963

Velenju investirali 15,4 milijarde dinarjev, kolektiv Velenja je za te investicije prispeval 6,8 milijarde din.

Na velikem zborovanju na Titovem trgu v Velenju sta govorila naš predsednik Josip Broz Tito in prvi sekretar CK KP Sovjetske zveze in predsednik ministrskega sveta ZSSR Nikita Sergejevič Hruščov.

Predsednik Tito je v govoru 30. avgusta v Velenju med drugim dejal:

»Prišli smo sem, da bi pokazali našim dragim gostom Velenje, kjer se lahko delovni kolektiv zares pohvali z lepimi uspehi in da bi se srečali z vami.

V tem, kar ste ustvarili tukaj, se lahko zrealizirajo naši uspehi v socialistični izgradnji. Skrb za človeka, ki jo posvečamo pri nas delovnim ljudem, stalno večanje produktivnosti dela in vse drugo, kar je mogoče tukaj videti v praksi, očitno kaže prednosti socialističnega sistema, v katerem je delavski razred vzel svojo usodo v svoje roke.

Socializem je postal odločilna sila našega časa. Že s tem narasča tudi odgovornost socialističnih dežel in vseh socialističnih in drugih naprednih sil v svetu. Prednost socialističnega sistema pred kapitalističnim se lahko dokaže samo z materialnimi uspehi, stalnim izboljševanjem življenja najširših množic delovnih ljudi, ne pa z besediče-

njem in revolucionarnimi frazami!«

Velenjčani so pripravili visokim gostom krajši priložnostni kulturni program na kotalkališču.

27. aprila 1969

Sinoči so goreli v čast današnjega praznika po vseh okoliških hribih kresovi — na vsej poti, ki jo je nekdanj prehodila slavna Štirinajsta divizija. Davi se je zbudilo sončno pomladno jutro. To sončno jutro in pa gromovite salve so že navsezgodaj klicale na noge, Velenjčane in vse goste, ki so že včeraj prišli na proslavo. Res ni bilo časa za daljši nedeljski počitek, saj so se že navsezgodaj začele zgrinjati v to mlado metropolo Šaleške doline prve množice udeležencev proslave. Prihajali so od vsepovsod, z vlaki, avtobusi in avtomobili in do devetih se je bilo v gneči že kar malce težavno prerivati po velenjskih ulicah.

Že od ranega jutra so po zvočnikih odmevale tudi stare borbene partizanske pesmi, nekatere že skoraj nekoliko pozabljene, ki pa so ustvarjale posebno razpoloženje in obujale mnoge, premnoge spomine. Na ploščadi pred tribuno je dokajšnja množica kljub soncu in jutranji vročini že navsezgodaj zavzela svoja mesta in je potem dolge ure čakala na začetek, vztrajno in potrpežljivo. Zato, da bodo čim bliže Titu, najdražjemu gostu.

V partizanskem taboru je bilo davi še posebej lepo. Zbirali so se borci iz vseh nekdanjih šta-

kim gostom krajši priložnostni kulturni program na kotalkališču.

nerskih in koroških partizanskih enot in Štirinajste divizije. Vsaka enota je imela zase določen prostor. Srečevali so se, mnogi morda po dolgih letih ter zato veselim pozdravom in prisrčnih objemov ni bilo ne konca ne kraja. Prav ganljiv je bil pogled na mnoge, zdaj že priletne, si volase preproste borce, z mnogimi odlikovanji na prsih, ki so se jim na poseben način svetile oči, ko so pozdravljali stare soborce in tovariše iz najhujših dni, se spraševali po tistih, ki jih danes morda ni bilo.

In kolikokrat je bilo slišati tisto znano in večno vprašanje: »Se še spominjaš...?« V partizanskem taboru so vsi dobili v spomin na današnji dan značke, borci Štirinajste posebej oštevilčene, vsi pa tudi miniaturno izdajo pesmi svojega starega priljubljenega tovariša, padlega pesnika Kajuha. Potem so se zbrali ob bojnih zastavah svojih enot in skupaj odkorakali na zanje določen prostor pred tribuno.

Organizatorji tega velikega slavlja se niso uštel, ko so predvideli tako množičen obisk na današnji proslavi. Po grobih ocenah je res prišlo od vsepovsod kakih sto tisoč ljudi, toliko, kolikor jih doslej prav gotovo še ni bilo zbranih v Velenju.

Natanko ob določeni uri se je v Velenje pripeljal predsednik republike Josip Broz Tito s

spremljavo. Množica, ki je že dolgo pred tem stala v gostem špalirju obakraj ceste in pričakovala njegov prihod, je nenadoma vzvalovila ter z glasnimi vzkli in navdušenim ploskanjem pozdravljala njegov prihod. Skozi špalir velenjskih rudarjev, oblečenih v slavnostne črne rudarske obleke, je nato predsednik republike stopil v poslopje občinske skupščine. V družbi z njim so bili še tovariši Edvard Kardelj, Mitja Ribičič, France Popit, Sergej Kraigher in drugi ugledni gostje.

Predsednik občinske skupščine Nestl Žgank je predsedniku Titu zaželel dobrodošlico, nato pa sta ga pozdravila še predsednik republiškega in občinskega odbora za proslavo dr. Jože Brilej in inž. Peter Krapež.

Medtem so bile zunaj razvrščene že vse brigade, na posebnih tribuni pa vsi nastopajoči. Ko je predsednik republike stopil na prag občinske skupščine, je zadonela državna himna, nato pa mu je v imenu zbranih gostov raportiral nekdanji komandant četrte operativne cone general polkovnik Franc Poglajen-Kranjc.

Predsednik je obšel zbrane enote. Preden pa se je povzpel na tribuno, ga je ustavila skupina tabornikov, ki mu je izročila šopke cvetja. Na tribuni je predsednika Tita najprej pozdravil v imenu delovnih ljudi Slovenije rudar Jože Kondolf, zatem pa je iz sosednje tribune zadonela iz stoterih mladih grl pesem »Lepo je v naši domovini biti mlad«. K predsedniku Titu so pristopili pionirji Marjan Domanjko iz Velenja, Marija Kraševc iz Bele Krajine in Mihael Brajkovič iz Vivodine na Hrvaškem ter ga pozdravili v imenu pionirjev — udeležencev pohoda po poti Štirinajste divizije in izročili tovarišu Titu šopke cvetja. Predsednik Tito se je podpisal v dnevnik pohoda.

Slovesno zborovanje je začel predsednik občinskega odbora za proslavo inž. Peter Krapež, ki je v imenu velenjskega mesta gostitelja, v imenu zbranih borcev in vseh drugih udeležencev pozdravil predsednika republike ter pri tem poudaril, kako je to mlado rudarsko mesto še posebej ponosno, da je prišel na današnjo proslavo.

Po govoru tovariša Mitje Ribičiča je viharno pozdravljen od stotisočglave množice stopil k mikrofonu predsednik republike Josip Broz-Tito.

veliko sreče in uspeha pri nadaljnjem ustvarjalnem delu

»Tovarišice in tovariši,

Dovolite mi, da vam, ki ste tukaj in vsemu slovenskemu narodu čistitam dan Osvobodilne fronte, ki je odigrala zgodovinsko vlogo v boju za osvoboditev Slovenije in v skupnem boju vseh narodov Jugoslavije.

Ob tej priložnosti bi hotel predvsem izraziti svojo veliko hvaležnost preživelim borcem in jim čestitati za njihov herojski boj, po zaslugi katerega je 14. divizija zavzela mesto ene izmed najslavnejših v naši narodnoosvobodilni vojski. Borci XIV. divizije so prehodili herojsko pot, dolgo 500 km, pot, ki je zarisana s krvjo najboljših sinov in hčera Slovenije in so veliko prispevali ne le k osvoboditvi Slovenije, temveč vse naše dežele.

Tistim, ki jih ni več in ki bi se morali skupaj z vsemi nami veseliti zaradi vsega, kar smo do sedaj dosegli in

vsega, kar sedaj imamo, izražamo svojo globoko hvaležnost in večno bomo hranili spomin na njihova herojska dela.

Tovarišice in tovariši! Tovariš Ribičič je izčrpno govoril o pomenu boja slovenskega naroda in vlogi Osvobodilne fronte. Govoril je tudi o našem sedanjem samoupravnem sistemu, problemih, ki še obstajajo in potrebi, da si vsi prizadevamo pri uresničevanju stališč, ki jih je naša Zveza komunistov postavila na IX. kongresu. Deveti kongres ZKJ je zares jasno začrtal pot našega nadaljnega razvoja. Mogoče smo bolj kot kdaj koli doslej sprevideali, kaj moramo storiti. Spoznali pa smo tudi svoje slabosti, ki so obstajale v preteklosti in tako nam je sedaj jasno, katere naloge so pred nami. Razume se, da Zveza komunistov, čeprav je v njej več kot milijon članov,

tega ne more sama izpolniti, če ne bo imela podpore članov Socialistične zveze in vseh državljanov dvajset milijonske Jugoslavije, če vseh glede tega ne bo prežemala visoka zavest. Vsekakor — to, kar je sklenjeno, mora biti dosledno opravljeno, pa čeprav bi bilo kdaj tudi malo neprijetno. Samo vsi moramo na delo.

Zadnje dni sem občel precejšen del naše dežele. Potoval sem skozi Vojvodino, sedaj sem obiskal del Slovenije, predvčerajšnjim sem se pogovarjal z družbenopolitičnim aktivom in predstavniki delavskih organizacij v Mariboru. Med temi srečanji z delavci, delovnimi ljudmi, sem videl, da narod z velikim optimizmom gleda v svojo prihodnost, da ima zaupanje v Zvezo komunistov in da zahteva, naj se uresniči tisto, kar je bilo sprejeto na IX. kongresu. Moram reči, da človek pri tem občuti tudi veliko težo, veliko odgovornost, ko se vprašuje ali bomo zmogli popolnoma opravičiti zaupanje. No, jaz sem prepričan, da smo zmožni storiti to, kar smo si zastavili, samo, če bomo vsi skupaj požrtvovalno začeli delati.

Rezultati, ki smo jih doslej dosegli, nam vlivajo dovolj ohrabritve. Zadosti je, glejte, danes pogledati, kakšno je videti Velenje. Tu, kjer so nekdaj stale barake in podtije, kjer je delavec živel pod najslabšimi pogoji, je zrastle čudovito mesto, da ne govorimo o tem, kako se je spremenila zavest ljudi in kako so le-ti glede vsega videti drugačni.

To je tisto, kar mora veseliti vse, posebno pa še nas, borce, ki smo sodelovali v vojni in se borili za to, kar imamo sedaj. Vendar vsega tega ne bi dosegli, ko ne bi naš narod v velikanski večini doumel ta boj in ga sprejel kot svojega. Da smo uspeli, ni zasluga samo tistih, ki so nosili puško in mitraljez, temveč tudi vseh ljudi, ki so nas hranili in nam dajali zadnjo skorjo kruha, da smo se lahko borili. Zasluga je torej vsega naroda, da je bil naš herojski boj zmagosladen.

Oh koncu, dragi moji prijatelji, želim vsem delavcem in delavkam in vsem ljudem tega kraja veliko sreče in uspeha pri nadaljnjem ustvarjalnem delu.»

Takoj po končanem programu se je predsednik Republike z drugimi gosti odpeljal do Rudarskega šolskega centra, kjer si je ogledal razstavo

»Stajerska in Koroška v revoluciji«, ki sta jo uredila mariborski in celjski Muzej revolucije. Z velikim zanimanjem si je ogledal vso dokumentarno in

slikovno gradivo ter pozorno poslušal razlago ob posameznih eksponatih. Posebno skrbno si je ogledal drugi del razstave »V spomin talcem.«

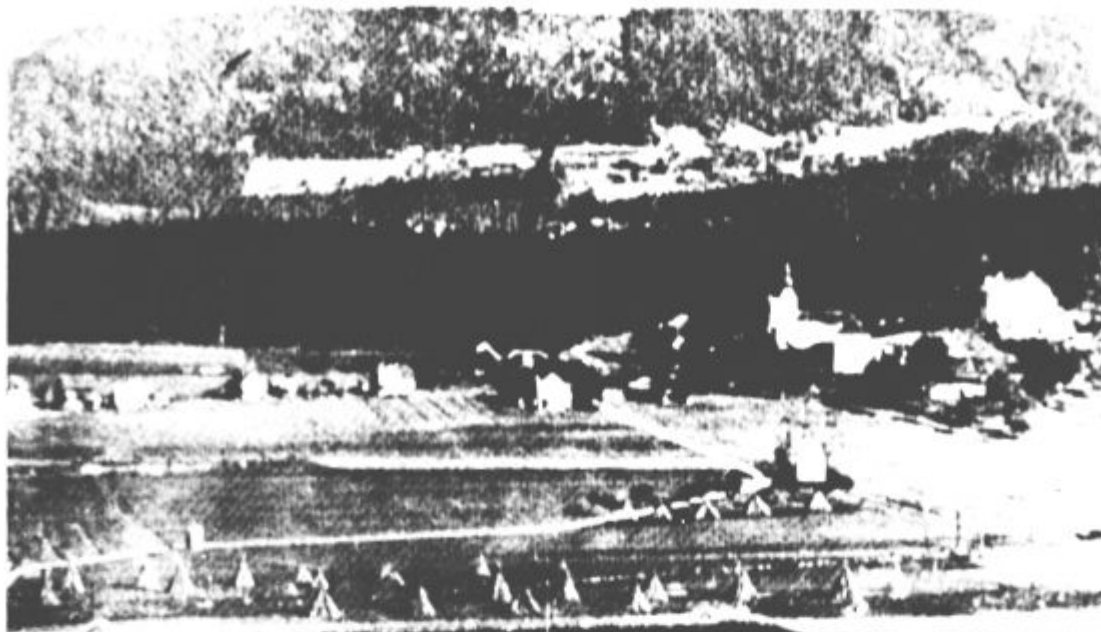
Nem in očitno pretresen je gledal slike ustreljenih in pobitih talcev, prebiral besedila njihovih poslovilnih pism, nemške razglase o množičnih smrtnih obsodbah in streljanjih. Kaj je pri tem občutil, je razvidno iz tega, kar je zapisal nato v spominsko knjigo: »To pretresljivo razstavo žrtve osvobodilnega boja bi morali videti vsi, ki nam danes oporekajo borbo in celo klevetajo naše ogromne žrtve. Človek mora biti resnično ogorčen, ko se moramo še zdaj boriti in dokazovati naš delež v boju proti fašističnim osvajalcem.«

Zastopniki Velenja ter drugih štajerskih in koroških občin so se predsedniku Titu še enkrat zahvalili za obisk, v spomin na bivanje v njihovem okolju pa so predsedniku in njegovi ženi poklonili kristalno vazo in skulpturo kiparja Stojana Batiča.

Med gostim špalirjem zbrane množice, ki ga je ves čas, ko se je mudil na razstavi, vztrajno in potrpežljivo čakala, obkraj eeste, se je nato ob navdušenem ploskanju in pozdravljanju poslovil od Velenja.

Ob zadnjem obisku v Velenju, 27. aprila 1969, je predsednik Tito pozdravil borce štajerskih in koroških partizanskih enot.

IZKAZNICA

PROSTOVOLJNO

DELO

IZGRADNJA INDUSTRIJSKEGA
MESTA NOVO VELENJE

Velenje, leta 1945

Tovariš! Tovarišica!

S prostorsljinim delom pomagamo graditi novo veliko industrijsko mesto Velenje. Stejemo si lahko v čast, da moramo sodelovati pri razvoju novega gospodarskega, političnega in kulturnega središča v Sloveniji.

Zavedati se moramo, da je to delo naša skupna stvar.

Gradimo zase in za svoje otroke!

Velenje je naša bodočnost in naš ponos!

Tvoje delo in Tvoja poštenvalnost bomo znali ceniti in upoštevati!

Velenje okrog leta 1963

Velenje, oktobra 1981

„Velenje si je resnično zaslužilo, da nosi titovo ime!”

Tovariš Franc Leskošek-Luka je prvič spoznal Velenje v letu 1934 oz. 1935, v dneh pred prvim majem. V Ljubljani so zapirali komuniste, pa se je pred aretacijo umaknil k ženinim sorodnikom v Šentjanž. Tam je živel nekaj dni, med tem časom pa je bil tudi na partijskem sestanku v Velenju.

»Velenje je bilo takrat velika mizerija«, se še živo spominja tovariš Leskošek. »V rudniku je bilo zaposlenih okrog 200 rudarjev. Delo je bilo težko, plače so bile slabe, slabo pa je bilo tudi njihovo življenje. Rudarji so v glavnem stanovali v koloniji v Pesju in v okoliških vaseh.«

Pozneje se je mudil v Velenju in Šaleški dolini tovariš Leskošek še nekajkrat. Bil je tudi v Šoštanj, v tovarni usnja, kjer je vodil mezno gibanje.

Po zmagoviti ljudski revoluciji je prišel Franc Leskošek prvič v Velenje kot minister za rudarstvo in industrijo. Ker smo rabili premog, je bilo treba kar najhitreje odpreti in usposobiti velenjski rudnik. Ta prizadevanja so bila uspešna, proizvodnja se je hitro večala, začelo pa se je tudi z izgradnjo novega, sodobnega rudnika. Zanj bi morali dobiti opremo iz Madžarske, pa jo zaradi resolucije informbiroja ni bilo. Dobili smo jo drugod. Velenjski rudnik se je začel razvijati...

Seveda pa je rudnik potreboval rudarje, stanovanj zanje pa v Velenju ni bilo. »Bil sem že v Beogradu, ko sem prišel v Celje«, pripoveduje tovariš Leskošek. »Med pogovorom mi je tovariš Jerman dejal, da gre v Šoštanj na razgovore o tem, kje bi gradili kolonije za rudarje. Kaj, kolonije boste gradili? sem se začudil. Odločil sem se, da grem tudi sam v Šoštanj. Na občini so bili zbrani številni

Franc Leskošek-Luka

tovariši. Gledali so na karte, kje bi gradili kolonijo. Na mesto pa ni nihče niti pomislil. Kazali so rob premogovne kladunje in izbirali prostor, kjer bi lahko stala rudarska kolonija. Poslušajte ljudje, sem rekel, ko sem nekaj časa poslušal pogovor, kolonije za rudarje ne bomo gradili! Rudar preživi dosti časa v jami, ko pa pride iz jame, mora živeti na soncu in v zelenju, v mestu!»

Ugovarjali so. Kje naj bi gradili mesto, ko je pa povsod močvirje. »Marsikatero mesto na svetu stoji na močvirju, pa bo tudi Velenje«, je bil odgovor. »Zgraditi moramo Velenje, mesto, ki bo postalo središče Šaleške doline, pa tudi širšega območja!»

Končno je bila sprejeta odločitev, da rudarske kolonije ne bodo gradili in da se začne graditi Velenje. »Położen je bil temeljni kamen za novo socialistično delavsko središče, za novo Velenje.«

Med obiski v Velenju in med pogovori z njegovimi graditelji, posebej še s tovarišem Nestlom Zgankom, ki si je vseskozi prizadeval za uresničitev začrtane vizije razvoja novega Velenja, je tovariš Leskošek večkrat zatrjeval: »Velenje mora imeti in bo imelo 35.000 prebivalcev!»

Najprej so stari in mladi, delavci, inženirji in drugi regu-

lirali Pako, da bi lahko začeli zidati novo mesto. Zgrajeni so bili prvi stanovanjski bloki, sredi mesta je začel dobivati podoba trg, gradili so ceste itd. Ker je bilo domačih delavcev premalo, so začeli prihajati v velikem številu delavci iz drugih krajev Slovenije in Jugoslavije. Treba je bilo začeti graditi šole, tudi srednje, da bi imelo gospodarstvo usposobljene delavce. Razmišljanja pa so šla še naprej, posebej o industriji, ki bi omogočila zaposlitev mladini in ženski delovni sili.

Preselitev tovarne Gorénje v Velenje, v izpraznjene prdstore stare rudniške kopalnice in začetna pomoč velenjskega rudnika je spodbudila razvoj Gorenja, ki že dolgo ni več samo slovenska in jugoslovanska tovarna, pač pa tovarna, znana po celem svetu. Gorenje je gradilo tovarno za tovarno in omogočalo zaposlitev ženam in otrokom rudarjev, pa tudi drugim. Tako je rasel tudi standard delovnih ljudi.

»Velenje si je resnično z delom zaslužilo, da nosi Titovo ime«, zatrjuje tovariš Franc Leskošek-Luka, ki vseskozi z velikim zanimanjem in simpatijami spremlja razvoj tega novega mesta ter političnega, gospodarskega in kulturnega

središča širšega območja. »Rudarji in drugi delovni ljudje so veliko prispevali za to, da je Velenje takšno, kakršno danes je. Velenje je mesto, ki ga lahko s ponosom pokažemo vsakemu. Hčerka Nikite Hruščova, recimo, je med obiskom v Velenju vsa navdušena rekla: »Tukaj je socializem!«

Mlada generacija mora, kot meni tovariš Leskošek, še bolj spoznavati našo revolucionarno preteklost, spoznavati mora življenje delavcev pred vojno, razvijati mora tradicije narodnoosvobodilne borbe, da bi lahko ocenjevala razvoj in naše dosežke po zmagoviti ljudski revoluciji. Storit pa je treba seveda tudi vse, da se bo Velenje, od 10. oktobra naprej Titovo Velenje, in z njim vsa Šaleška dolina, razvijalo tudi naprej. Razmišljati je treba o novih gospodarskih dejavnostih, pa tudi o razvoju turizma. Kajti Velenje je lahko, kot je dejal Franc Leskošek-Luka, tako industrijsko kot turistično mesto. Treba pa je kar najhitreje začrtati vizijo prihodnjega razvoja, za 50 in več let naprej, da bo zagotovljeno delo tudi bodočim generacijam. Vseh zadnjih 36 let je delo zagotavljalo razvoj in napredek, tako pa mora biti in bo tudi v bodoče!

spomini graditeljev novega velenja

po titovem obisku še bolj pogumni

„V rudarsko Velenje sem prišel leta 1954 tudi iz rudarskega kraja — Zagorja. Takrat je bilo tu le nekaj hiš in vsi smo si prizadevali, da bi zgradili čim lepše mesto. Poudarjali smo: Velenje ne sme biti stara rudarska kolonija, ampak moramo zgraditi takšnega, da bo vredno rudarskega poklica, da bo rudar tudi izven delovnega mesta deležen kar največje pozornosti. S takšnim geslom smo se nato lotili gradnje. Odločili smo se, da bomo Velenje gradili udarniško. Ni bilo težko prepričati ljudi za udarniške akcije, vsakdo je vedel, da dela resnično zase. Potrebe po proizvodnji premoga so bile vse večje, prihajali so novi in novi ljudje, s tem pa so se porajale tudi stanovanjske težave. Težko je bilo dobiti takrat stanovanje, toda prav z udarniškiimi akcijami smo tudi to vprašanje uspešno reševali. Tako je Velenje počasi iz leta v leto, na žuljavih rokah začelo dobivati

svojo podobo. Z vsakim stanovanjem, blokom, objektom je bilo večje tudi naše veselje, navdušenje, krepila se je naša zavest in nova volja do udarniškega dela. Največji polet so nam dali obiski maršala Tita, ki je nadvse pohvalno govoril o našem delu. To mi je bila velika spodbuda, enako tudi drugim, da smo se lotevali s še večjo zagnanostjo vseh nalog.

Naša moč je bila v tem, da smo bili složni, da smo delali vsi, ne le posamezniki. Tudi danes je tako. Ko delamo vsi, se nekaj pozna, če pa le nekateri, seveda ni in ne more biti željenega uspeha.

Delali smo vsak dan. Narejen smo imeli poseben načrt. Vsak obrat, takratna ekonomska enota je imela poseben seznam, na katerem je bilo podrobno zapisano, koliko ljudi bo na primer delalo na določenem področju. Delali smo ob vsakem vremenu.

No, če je močno deževalo, smo pač opravljali tista dela, ki so bila bolj „pod streho“. Največkrat smo malo počakali, povedrili, potem pa spet jurili na krampe in lopate. Dobro se še spominjam nekega večera, ko smo delali zelo pozno v noč. Zvečer do devetih smo skopali zelo globok jarek za kabel. Nebo se je povsem pooblačilo in vsak trenutek smo pričakovali dež. Takratni direktor rudnika Nestl Žgank nam je tedaj dejal: „Fantje k dežju se pripravljajte. Vse narejeno delo

Emil Hudomal

bo zaman, če ga ne dokončamo.‘ Dali smo vsak za en liter vina, ga spili in nakar pred polnočje, smo položili kabel in jarek zasuli. Potem smo še eno zapeli in zadovoljni odšli domov. Zjutraj pa je bilo spet treba vstati ob peti uri in nato normalno v službo. Nobeno udarniško delo ni moglo biti izgovor za delavca, da na delovnem mestu, v jami ne bi dal pričakovane- ga.

Delali smo dopoldan in popoldan. Tudi nočna izmena, ki je prišla iz jame, se je udeleževala dela. Veliko je bilo takšnih, ki so se takoj, ko so prišli iz jame, usedli v avtomobil in se na primer odpeljali v kamnolom, kjer so nalagali kamenje na tovornjake za regulacijo Pake.

Delo je bilo resda velikokrat težko. Toda takšnega razpoloženja, kot je bilo takrat med nami, še nisem doživel. Naš rudniški kolektiv je takrat štel blizu 2000 ljudi, vendar ni bilo težko pridobiti delavca, rudarja za prostovoljno delo. Na delu se jih je zbralo tudi po tristo, petsto, sedemsto pa tudi več. To je najlepší dokaz, da smo vsi hodili s srcem na prostovoljno delo.

Največje priznanje so nam bile besede našega dragega maršala Tita, ko je ob obisku zapisal, da je na tako mesto lahko ponosna naša celotna jugoslovanska socialistična skupnost.

Te dni smo znova ponosni, veseli, da bo Velenje odslej nosilo Titovo ime. S tem se je izpolnila naša velika želja, saj smo bili vsi z vsem srcem predani naši izgradnji, naši socialistični ureditvi. Poimenovanje je največji dokaz, da smo gradili pravilno in nagrada za vse žulje, napore, ki so bili potrebni za to izgradnjo. S tem pa so pred nami velike obveze, da bomo tudi v bodoče delali tako, kot v letih izgradnje novega Velenja, da bomo vredni nosilci Titovega imena.”

EMIL HUDOMAL

ponosna sem na titovo mesto

„Takoj po vojni sem se vključila v mladinsko delovno akcijo Brčko-Banoviči, po vrnitvi domov, pa smo pričeli z udarniški akcijami tudi v Velenju. Te akcije so se potem vrstile neprekinjeno vrsto let. Mislim, da je bil to edini možen način, da smo razrešili osnovna vprašanja, saj je bilo denarja mnogo premalo. Ljudje so se tukaj množično zaposlovali, saj je rudnik potreboval vedno več delavcev in poleg tega, da smo z udarniškim delom hitro in uspešno razreševali potrebe teh delovnih ljudi, smo na takšen način dosegli tudi, da so se ljudje, ki so prišli semkaj iz različnih koncev naše domovine, hitro med seboj spoznali. V Velenju so bili v tistih časih zares prijateljski odnosi, ki jih je možno doseči le pri skupnem delu.

Sodelovala sem takorekoč pri vseh delovnih akcijah v Velenju. Urejali smo park, na katerega smo bili še posebej ponosni, pa kino dvorano in otroška igrišča. Prva delovna akcija, ki sem se je v Velenju udeležila, je bila ureditev zadržnega doma. Sodelovala sem tudi pri udarniški akciji v jami. Rudarji so namreč tudi v jami veliko delali udarniško, saj je bila ob zastareli tehnologiji to edina možnost, da so lahko dosegali plane. Na pomoč pa smo jim priskočili tudi drugi krajanje Velenja. Če se spominjam, kakšno je bilo naše mesto po

vojni in danes, skoraj ne morem verjeti. Kljub temu, da sem spremljala njegov razvoj, da sem tudi sama sodelovala pri izgradnji, se mi

Angela Vivod

zdi skorajda neverjetno, da smo v tako kratkem času toliko dosegli.

Prav zaradi tega smo si prav gotovo tudi zaslužili tako veličastno ime — Titovo Velenje. To pa nam nalaga tudi nove obveznosti. Storitvi bomo morali vse, da bomo to ime častno nosili.” **ANGELA VIVOD**

vsii smo delali...

„Pred približno tridesetimi leti, ko sem prišel v Velenje, je bil tukaj slabo opremljen rudnik z majhno zmogljivostjo. Mesta še ni bilo, bil je le majhen trg. Ni bilo trgovin, zdravstvo slabo organizirano, prav tako pa tudi šolstvo. Potrebe po premogu, ki smo ga kopali v velenjskem rudniku, so hitro narastle in tudi planske naloge, ki smo si jih rudarji zastavljali, so bile vse večje. Celo tako velike, da jih z rednim delom nismo mogli uresničiti. Zavedali smo se velike odgovornosti in zaradi tega sklenili, da bomo plan

uresnili, in sicer smo pričeli v jami organizirati prostovoljne delovne akcije. Delavci so jih pozdravljali in ni bilo več dolgo, do razširitve teh akcij iz jame. Potrebe po premogu so stalno naraščale in tako tudi potrebe po novih rudarjih, ki jih v naši dolini ni bilo več dovolj. Sem so začeli prihajati ljudje iz različnih koncev Slovenije in zanje je bilo potrebno graditi stanovanja. Zato in pa za druge objekte, ki smo jih potrebo-

vali v Velenju, pa ni bilo dovolj denarja. Edina rešitev, ki smo se je prav vsi zavedali, je bilo udarniško delo, s katerim smo v tistih časih zgradili vse večje objekte. Najbolj pomembna je bila po mojem mnenju regulacija reke Pake, saj smo na ta način omogočili, da se je naše mesto lahko razširilo tudi na levi breg te do takrat tako grozovite rečice, ki je ob vsakem neurju poplavljalna. Ta akcija je zahtevala veliko naporov vsakega izmed nas. Sam sem sodeloval pri pridobivanju kamena za regulacijo v kamnolomu. Delali smo dan za dnem, skorajda ves mesec. Ne bi našteval vsega, kar smo v tistem času v Velenju pridobili. Poudarim naj še to, da so imele prostovoljne delovne akcije še druge prednosti. Tam smo se srečevali ljudje različnih poklicev, se med seboj spoznavali in povezovali. Vsi smo bili prijatelji in ustvarjali smo pristne medčloveške odnose. V akcijah smo sodelovali vsi — delavci, žene, otroci. Vse, kar smo imeli in to je bilo lepo mesto, katerega so občudovali številni obiskovalci, smo zgradili z žuljavimi rokami in nikomur nismo dovolili, da bi uničeval sadove našega dela. Vsi smo budno pazili na to in Velenje je bilo resnično vsem v ponos. Menim, da bi bilo potrebno takšen način dela v Velenju ponovno oživiti, saj s sedanjno okolico ne moremo biti povsem zadovoljni. Prepričan sem, da bi tudi danes ljudje prav radi sodelovali v takšnih akcijah, le pravilno bi jih bilo potrebno organizirati, saj prav gotovo niso vsi, ki so prišli v naše mesto, takšni, da se ne bi bili pripravljali vključiti v ohranjanje tistega, kar je naša generacija naredila v Velenju. Bolj bi se morali zavedati, da standard ni le debela kuverta, ki jo dobijo naši delavci v jami, ampak, da je to mnogo več. Standard je tudi lepo okolje, na kar pa tako zelo radi pozabljamo.

Mesto Velenje je nastalo po vojni. Zraslo je s pridnim delom delavcev. Tovariš Tito je ob obiskih pri nas podrobno spremljal naš uspešen razvoj in bil zadovoljen z našimi uspehi, zato menim, da smo si zaslužili njegovo ime. Prepričan sem, da bomo ime največjega sina naše domovine opravičili s še boljimi uspehi na vseh področjih.”

ALOJZ HOLEŠEK

dobimo se, je bil stalni refren

„Leta 1951 so me z osnovne šole v Belih vodah premestili v Velenje. Bojazni, kako se bom znašla v novem okolju, se je pridružila še misel, če bom tam v dolini sploh polno zaposlena, saj sem v dvorazrednici v Belih vodah poučevala kar tri razrede hkrati, pomagala pa sem tudi vsem organizacijam v kraju, ki so zelo pridno delale v tistih povojnih časih.

Vendar sem kaj hitro spoznala, da mi tukaj ne bo dolgčas. Saj sem že tisto jesen leta 1951 dobila kar dva

druga razreda in v vsakem po 56 učencev. Teh 112 učencev se je stiskalo v ozkem temačnem prostoru grajske konjušnice, ki je nosila naslov osnovne šole. Tako sem poučevala vse leto, ves dan, brez misli na to, da bi morala biti za dvojno delo tudi dvakrat nagrajena. Tako smo delali takrat vsi. Srečni, da smo preživeli vojno vihro, smo vedeli, da je treba storiti vse, da bodo vojne rane zaceljene in da bo življenje vsak dan lepše. Medtem pa so na desnem bregu Pake, na obeh straneh dana-

Alojz Holešek

šnje Kidričeve ceste, vztrajno rastle stanovanjske hiše. Doživljali smo srečne trenutke, ko so se nove in nove družine iz razpadajočih barak selile v svetla, nova stanovanja.

„Tovarišica, jutri se selimo mi,“ je bil za tiste čase najlepši stavek. Vsak tak praznik smo proslavili z delovno akcijo, kjer so tudi najmlajši prispevali svoj delež. Tako je bilo vsako leto v Novem Velenju več šolarjev. Prostori stare konjušnice in bivše nemške šole že dolgo niso več mogli sprejeti vseh kuštravcev. Zato je poleg obeh šolskih stavb zrastle še nič kaj ugledna baraka za potrebe nižje gimnazije. Kam s šolarji, ki so z vseh koncev Slovenije prihajali v Velenje, je bila največja skrb. Kmalu smo napolnili vsak kotiček v Vele-

Anica Podlesnik

nju, ki je le malo obetal, da bi se tam lahko odvijal pouk. En razred je gostoval v veliki stanovanjski hiši na Celjski cesti, drugi v zasilno urejeni dvorani združnega doma, tretji v 1. nadstropju kolodvorske restavracije, četrti v zasilni baraki na mestu, kjer je danes kotalkališče. V vseh teh zasilnih bivališčih so bila seveda osnovni problem sanitarije. O prostorih, kjer bi se razgibali učenci v odmorih, seveda v tistih časih nismo upali glasno razmišljati. Mnoge telovadne ure in športni dnevi, seveda tudi ure prostega časa, so potekali na udarniškem delu.

Med regulacijo Pake

Pomagali smo urejati okolico Velenjskega jezera. „Dobimo se . . .“ je bil stalni refren. Kar sredi akcije smo poiskali primeren prostor za sestanek tega ali onega odbora. Kar med udarniškim delom smo za hip odložili orodje in imeli sestanek. Tako je, na primer, nastajal program ob otvoritvi Velenjskega jezera in tako smo sprejemali tudi druge pomembnejše odločitve.

Zelo svečano smo položili temeljni kamen za novo šolo, ki pa je rasla za naše potrebe preveč počasi. Vsega je primanjkovalo, denarja, gradbenega materiala, le volje in potreb je bilo veliko. Prišlo je sporočilo in že smo hiteli na gradbišče nove šole. Preložili smo nekaj tovornjakov opeke, potem pa spet nadaljevali pouk. Za ogledovanje odrgnenih ročic ni bilo časa. Po pouku smo se pridružili mladinski delovni brigadi, ki je gradila našo šolo. Otroci so pričepovali starše naj prispevajo po-

sojilo za gradnjo šole in končno je prišel srečni trenutek. Nič ni bilo fanfar, le dva razreda učencev, ki so po debeli deski, ne da bi poškodovali pravkar uliti tlak, odkorakali v dva zasilno urejena razreda nove šole. Tako smo postopoma napolnili vse paviljone sedanje šole Miha Pintar-Toledo, čeprav so še vedno potekala končna gradbena dela na stavbi. Pozneje smo v novozgrajeni Velenjski šoli z velikim žarom recitali pesmi NOVA ŠOLA pesnice Lili Novy:

Ko prvič stopate v ta lepi hram, ali veste, kdo sezidal ga je vam? Da, tista generacija je s to gradnjo zrasla in je vedela, kaj so žulji in kaj odpovedovanje.

Šolarji so sodelovali tudi pri regulaciji struge reke Pake. Dvigovali so pretežke lopate in tolkli grude, ko so nastajali park in kotalkališče ter prvo otroško igrišče v gozdičku pri vrtcu.

„Zame je bil najlepši športni dan“,

se spominja bivša učenka, ko smo se z vlakom odpejali v Pako, tam pa naložili tovore in jih odnesli v obnovljeno šolo na Paškem Kozjaku. Dolga kolona se je tisti dan vila in grizla v pobožje Paškega Kozjaka. Vsak učenec je mislil, da je naložil tovor primeren njegovim letom, toda z vsakim korakom je bil tovor težji in cilj se je zdel vedno bolj daleč. Nikogar ni bilo, ki bi dejal, da ne zmore in s postanki se je kolona vedno bolj počasi, pa vendarle, pomaknila do cilja.

Tudi okolico druge nove šole, osnovne šole Gustav Šilih, smo uredili z udarniškim delom. Tako se spominjam drobne deklace 3. razreda, ki je bila za lopato predrobna, pa smo jo zaposlili s tem, da je nosila čaj udarnikom. Vendar to zanjo ni bilo udarniško delo. Potrudila se je, da je čimprej izpraznila vrč, nato pa sprahvala: „Kje bom pa jaz kopala?“ Šele, ko je v roki začutila motiko, je bila enakovredna drugim, bila je na udarniškem delu.

Vzporedno z rastjo mesta je rasla tudi dejavnost DPD Svoboda. Zeleli smo tehnično bolj popolne uprizoritve in odločili smo se za prenovo kino dvorane, kjer se je takrat razvijalo vse kulturno življenje. Ko so moški opravili težaška dela, smo ženske opravile vsa čiščenja. Ne spominjam se, da bi se katera odrekla akciji, pa četudi je imela doma zelo mlado družino. Tudi bolehnne so prišle in tam opravile nekatera lažja dela. Tako pripoveduje znanka, da je takrat zelo prizadevno čistila okenska stekla, čeprav oken doma ni nikoli umivala rada. Takrat pa je zmagala zavest pripadnosti društvu, ki je bila na zelo visoki stopnji.

Prav bi bilo, da bi večkrat pobrskali tudi po nikoli pozabljenih spominih. Ne zato, da bi se pred mlajšimi prebivalci Velenja hvalisali, ampak, da bi vedeli tudi mladi, kako smo s tem mestom odraščali in se z njim zraščali. Da, prav zato od njih, ki bodo naše delo nadaljevali, tudi veliko pričakujemo.”

Z eno od akcij »Mesto-vasie«

titovo velenje

Tam, kjer so bili še pred tremi desetletji in pol zamočvirjeni travniki, tam, kjer je Paka večkrat poplavljala, je zraslo v Titovi Jugoslaviji novo Velenje. Delo je spremenilo podobo tega dela Slovenije, delo mu je zagotavljalo napredek, delo mu zagotavlja nadaljnji razvoj.

Ob velikem naravnem bogastvu, lignitu, ki so ga začeli kopati pred stošestimi leti, je zraslo mesto, ki so ga gradili in ga še gradijo ljudje, ob tem pa so gradili in oblikovali tudi sami sebe. Novo, Titovo Velenje, so gradili domačini, pa številni drugi, ki so prišli v Saleško dolino iz mnogih krajev Slovenije in Jugoslavije. Danes lahko to, eno izmed industrijsko najbolj razvitih občin v Sloveniji, upravičeno imenujemo »Jugoslavija v malem«, saj živijo in ustvarjajo v njej pripadniki vseh

jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Revolucionarno vrenje se je začelo v Saleški dolini 1848. leta, pravi razmah pa so dobile revolucionarne ideje ob koncu prejšnjega stoletja. Leta 1892 so velenjski rudarji prvič stavkali,

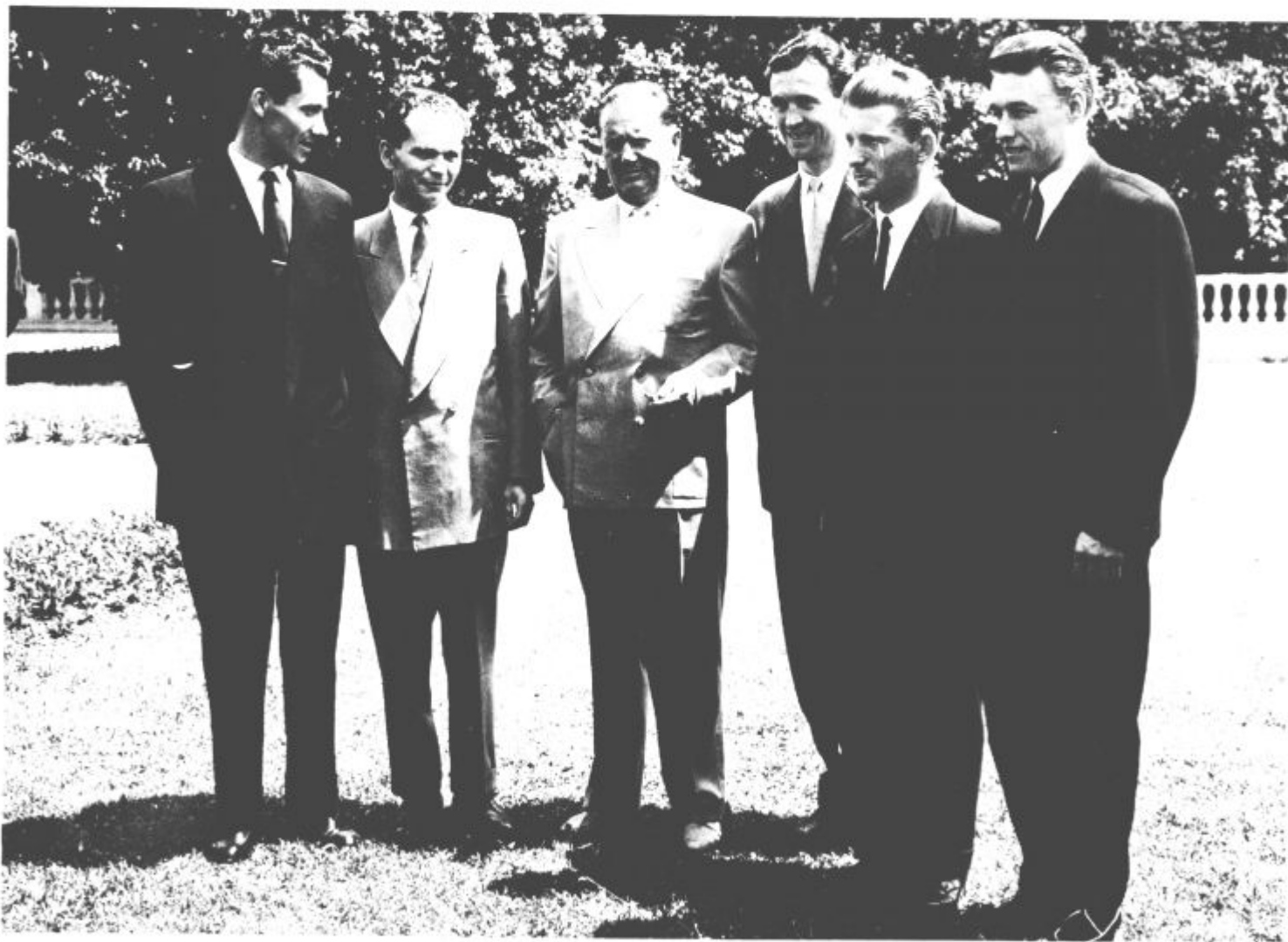
Dve leti pozneje je 300 rudarjev stavkalo iz solidarnosti do odpuščenega tovariša. Svojo prvo delavsko zmago, povišanje mezdnih postavk, pa so izbojevali rudarji med tretjo stavko leta 1909. Po zmagi Oktoberske revolucije je začel poseben revolucionarni duh preplavljati tudi Saleško dolino. Prvi komunisti so bili rudarji iz Pesja in usnarji iz Šoštanj. Leta 1926 je bila pri Pletersku v Pesju ustanovljena prva partijska organizacija. Njeni člani so bili pred-

vsem rudarji, pri ustanavljanju prve partijske organizacije pa je sodeloval tudi Lovro Kuhar-Prežihov Voranc. Od začetka marca do sredine maja 1930. leta je partijska organizacija organizirala bivanje dela biroja CK KPJ v Saleški dolini, kar kaže na zaupanje, ki so ga uživali komunisti. Po razbitju organizacije se je vrelišče revolucionarne dejavnosti preneslo v Šoštanj, kjer so 1935. leta ustanovili mestni komite KPS. Komunisti so bili organizirani v »Vzajemnosti« in po njeni prepovedi v novem društvu »Ivan Cankar«, organizirali so praznovanje delavskega praznika — 1. maja, zbirali podpise za Društvo prijateljev Sovjetske zveze in bili organizatorji štrajkov ter drugih oblik odpora proti izkoriščevalcem.

Nemški okupator je začel tudi v Saleški dolini s ponemčevanjem. Izgnanih je bilo 253

prebivalcev. Komunisti pa so pripravljali oborožen upor, zbirali orožje in razkrinkavali okupatorjeve namene. 7. julija 1941 je že bila izvedena prva napisna akcija z borbenimi gesli, večino nemških napisov pa so premazali. Komunisti, ki so odšli po tej napisni akciji v ilegalo, so skupaj z drugimi rodoljubi predstavljali osnovo prve partizanske skupine v Saleški dolini. V začetku oktobra 1941 so se na Grmadi združile Pohorska, Revirska in Savinjska četa v 1. Štajerski bataljon, ki je v noči od 7. na 8. oktobra 1941 napadel Šoštanj in ga za nekaj ur tudi zavzel. To je bil prvi partizanski napad na okupirano mesto v Sloveniji. V spomin na to junaško dejanje borcev 1. Štajerskega bataljona slavijo delovni ljudje in občani občine Velenje 8. oktobra svoj občinski praznik.

Napadu na Šoštanj so sledila streljanje in prve žrtve, mno-

Delegacija Rudnika lignita Velenje je leta 1958 ob rojstnem dnevu obiskala predsednika Tita, ga seznanila s hitrim razvojem Velenja ter ga povabila na obisk. Maršal Tito je še isto leto obiskal Velenje.

žične aretacije in pregon v koncentracijska taborišča. Maja 1942 je dobila Šaleška dolina novo partizansko enoto, ki je z akcijami širila uporniški duh. Spet so sledile aretacije in streljanje talcev. Julija 1942 je bila na Graški gori ustanovljena Šaleška četa.

Večina borcev nekdanje Šaleške čete je padla v zadnjem boju legendarnega Pohorskega bataljona na Osankarici. Osvobodilno gibanje si je znova opomoglo šele proti koncu 1943. leta in dobilo značaj množičnega odpora proti okupatorju, ki ga je pospešil prihod XIV. divizije na Štajersko. Prav na območju Šaleške doline je imela Štirinajsta najhujše spopade s sovražnikom. Prihod večje partizanske enote je močno okrepil narodnoosvobodilno gibanje in je bila velika opora odboru Osvobodilne fronte. Od aprila 1944 naprej je bila OF edina prava oblast v Šaleški dolini, saj so se Nemci zadrževali v glavnem v postojankah, izvedli pa so tudi nekaj ofenziv.

9. maja 1945 je v Topolšici komandant nemških vojaških sil za jugovzhodno Evropo, general Aleksander von Lohr, podpisal brezpogojno kapitulacijo teh sil. Splet naključij je torej hotel, da je bil v Šaleški dolini izveden prvi partizanski napad na mesto in da je tam kapituliral del nemške vojske, ki je štiri leta moril po Jugoslaviji.

Današnje podobo je začelo dobivati Velenje po zmagoviti ljudski revoluciji. Do takrat je bilo Velenje trg z okrog 800 prebivalci, znan po majhnem rudniku lignita. Do leta 1945 je

Trg Velenje pred letom 1940

Velenjski rudnik in termoelektrarna okrog leta 1930

Štab udarniške akcije urejanja centra Velenja. Vedno se je štab sestel po opravljeni akciji. Na sestanku so se dogovorili o nadaljnjih delih in seveda o vsem tistem, kar je bilo potrebno pripraviti za akcijo do naslednjega dne.

bila Šaleška dolina močno zaostala in naseljena s kmečkim prebivalstvom. Nekaj polproletarcev je delalo v rudniku, največ delavcev pa je zaposlovala šoštanjška usnjarna. Ker ni bilo dela, so ljudje v velikem številu odhajali v Ameriko, Nemčijo in Belgijo.

Osnova za nastajanje današnje podobe mesta je dalo veliko naravno bogastvo. Zaradi potrebe po energiji so načrtovalci prvega petletnega plana predvideli tudi izgradnjo sodobnejšega premogovnika in termoelektrarne ob njem. Prav razvojne naloge rudnika, izredna marljivost in požrtvovalnost rudarjev ter drzni načrti za oblikovanje novega mesta, ob ustrezni podpori in razumevanju, so pogoji uresničitev koncepta izgradnje novega Velenja.

Prvi delavski svet rudnika lignita Velenje

Začetki niso bili lahki. Velenjski premogovnik naj bi postal, kot je bilo določeno s prvim petletnim planom, skupaj s šoštanjsko termoelektrarno eden od temeljev slovenskega in jugoslovanskega elektroenergetskega sistema. Kljub pomanjkanju mehanizacije so rudarji storili vse za izpolnitev plana. Vzorno so organizirali akcije za dvig proizvodnje, vrstila so se proizvodna tekmovanja med skupinami udarnikov. Tako so leta 1948 proglasili 167 rudarjev za udarnike, mnoge med njimi že devetič. Proizvodnja se je, zahvaljujoč izrednim naprezanjem večala iz leta v leto. 1945 leta je bilo nakopano 182.540 ton lignita, pet let pozneje pa že 477.230 ton.

Revolucionarno navdušenje in ustvarjalni napor množice so bili v Velenju neusahljivi vir novih in novih delovnih zmag. Rudarji so spomladi 1948 postavili lopate za izgradnjo novega jaška v Prelogah, ki naj bi omogočil izkoriščanje povsem novega lignitnega sloja in omogočil proizvodnjo 1,5 milijona ton lignita letno. Ob nedeljah pa so se rudarji in drugi občani zbirali na gradbiščih združnih domov, pri novi kino dvorani, ob žetvi na polju, pa celo v kamnolomu.

Leto 1950 je bilo v zgodovini novega Velenja prelomno. 3. februarja so rudarji ustanovili prvi poskusni delavski svet, konec avgusta pa prvi delavski svet in še upravní odbor. 17.

septembra 1950 pa je delavski svet prevzel rudnik lignita Velenje. Uresničen je bil stoletni sen mnogih generacij proletarcev; delavci so začeli odločati o rezultatih in pogojih svojega dela. Najvažnejša naloga pa je bila še zmeraj borba za izpolnitev plana.

Leta 1955 so velenjski rudarji prvič nakopali več kot milijon ton lignita. Proizvodnja je skokovito naraščala in se leta 1959 približala dvema milijonoma ton, kar je predstavljalo več kot

40 % vsega slovenskega izkopa premoga. Z uvajanjem široko čelne metode odkopavanja premoga so dosegli velenjski rudarji odkopne učinke razvitejših evropskih rudnikov. Glavno breme razvoja so še vedno nosili rudarji, med katerimi še ni splahnelo revolucionarno navdušenje iz prvih povojnih let. Samoupravljanje mu je dalo novega poleta. Ob nedeljah so se rudarjem v jami začeli pridruževati tudi zaposleni v pisarnah.

Takrat, ko je drugod po Sloveniji in Jugoslaviji prostovoljno delo že pojenjevalo, so se začeli v Velenju šele pripravljati na njegov pravi višek. Sprejeto je bilo načelo, da je treba zagotoviti rudarjem svetla in udobna stanovanja, omogočiti pa tudi kulturo razvedrilo in možnosti izobraževanja itd. 1954 leta je Velenje dobilo svoj prvi urbanistični načrt, ki je bil vizionarski. Zastavljena je bila rast novega Velenja, simbola socialistične gradnje. Prvi petorčki s

Regulacija Pake

velike naloge in odgovornosti pred velenjskimi rudarji

V družbenem planu SRS Slovenije za obdobje 1981-1985 je predvideno, da bo zaradi nižje rasti porabe tekočih goriv in nadaljevanja doseganja rasti porabe električne energije poraba premoga v SR Sloveniji rasla hitreje od proizvodnje premoga. Premog bo še naprej osnovno gorivo v termoelektrarnah in termoelektrarnah-toplarnah. Prav tako je predvideno v široki porabi, industriji in povsod tam, kjer to dovoljujejo tehnološki postopki in kar ne povzroča prekomernega onesnaževanja okolja, pospešeno zamenjava tekočih goriv s premogom. Nov srednjeročni načrt predstavlja pred naš kolektiv izredno veliko nalogo in odgovornost, saj bo moral Rudnik lignita Velenje, podobno kot sedaj, tudi v bodoče nositi najtežje breme pri oskrbi Slovenije s premogom.

Z dosedanjimi investicijskimi vlaganji je bila dosežena zmogljivost Rudnika lignita Velenje v višini 4,7 milijonov ton lignita letno, kar naj bi predstavljalo tudi maksimalno višino letne proizvodnje v naslednjih letih. Meje lignitnega sloja v Šaleški kotlini so v glavnem raziskane in znane, tako da kakršnokoli povečanje zmogljivosti proizvodnje premoga z zaključevanjem novih dodatnih odkopnih polj ni mogoče. Oe-

njuje se, da je manjše povečanje kapacitete našega rudnika mogoče le še z dvigovanjem produktivnosti v obstoječih odkopnih poljih, kar pa je dosegljivo le s povečevanjem stopnje mehaniziranosti, in to ne samo odkopov, ampak vseh delov tehnološkega procesa pridobivanja premoga. Seveda pa ne smemo pozabiti, da so pri delu v jami mogoča stalna presenečenja, ki nam lahko naše načrte v trenutku porušijo. Za doseganje kontinuirane proizvodnje v višini 4,7 milijona ton letno tudi v prihodnje (in to pri 42 urnem delovnem tednu, ki je eden bistvenih pogojev za varno in humano delo), je že v tem srednjeročnem obdobju potrebno uresničiti naslednje:

— pospešiti redne raziskave za obnavljanje rudnih rezerv,

— rešiti problem varnega odkopavanja pod vodonosnimi plastmi, kakor tudi sproščanje rezerv, ki so vezane na odvodnjavanje talinskih vodonosnikov ter pravočasno izdelati odvodnjavne objekte,

— redno obnavljati vso izrabljeno mehanizacijo in jo nadomeščati z novo, tehnološko izpopolnjeno opremo,

— nadalje povečevati stopnjo mehaniziranosti jame za zagotovitev večje varnosti, humanizacije ter tež-

kih fizičnih opravil in doseganja večje storilnosti zaposlenih.

— pravočasno zgraditi nadomestne objekte varovalnega stebra 16 jame Preloge,

— pridobiti ne le potrebno število, temveč tudi ustrezno usposobljene kvalificirane delavce za delo na visoko mehaniziranih delovnih ter ustrezni tehnični kader, za kar bo potrebno vložiti velike napore, najmanj pa zagotoviti primerna stanovanja,

— sočasno bo potrebno izvajati raziskovalna dela in odpirati jama Šoštanj, ki bo omogočila kontinuirano proizvodnjo Rudnika lignita Velenje v višini 4,7 milijona ton do leta 2005.

Za reševanje navedene problematike ima RLV poleg lastnih sredstev raziskav in amortizacije predvidena tudi sredstva energetike, ki so pogoj za realizacijo plana. Samo v tem srednjeročnem obdobju so v RLV predvidena vlaganja preko 6 milijard dinarjev. Posebno skrb bo tudi v bodoče potrebno nameniti reaktivaciji pogreznjenih površin in pravočasno reševati vse probleme nastale zaradi ugrezavanja.

Zesedaj pa moramo pristopiti tudi k raziskavam možnosti vplivanja premoga neposredno na ležišča, kar je naša dolgoročna naloga, katere namen je boljše izkoristiti našo premogovno kadunjo in s tem podaljšati dobo pridobivanja energije v Šaleški dolini.

Zesedaj pa moramo pristopiti tudi k raziskavam možnosti vplivanja premoga neposredno na ležišča, kar je naša dolgoročna naloga, katere namen je boljše izkoristiti našo premogovno kadunjo in s tem podaljšati dobo pridobivanja energije v Šaleški dolini.

— nadalje povečevati stopnjo mehaniziranosti jame za zagotovitev večje varnosti, humanizacije ter tež-

FRANC AVBERŠEK

gostlavije. Istočasno so začeli iz majhnih obrtnih delavnic nastajati manjši industrijski obrati, ki predstavljajo pomembno osnovo gospodarstvu. Pomemben napredek je bil dosežen tudi na področju šolstva in kulture. 1952. leta je bil postavljen temelj za novo sodobno osnovno šolstvo. 1958. leta pa je začela z delom industrijska rudarska šola predhodnik današnjega rudarskega šolskega centra Velenje. Dokaj razgibano je bilo delo svobode, katerih so bile posebej delovne rudarske godba, dramska, kulturna in folklorna skupina. 1957. leta pa je bil v velenjskem gradu urejen muzej slovenskih premogovnikov. Kultura in izobraževanje sta doživela še večji razmah po dograditvi mestnega središča, ko je postalo Velenje bogatejše za kulturni dom, delavsko univerzo in delavski klub, kulturna žarišča novega mesta.

20. septembra 1959. ob proslavljanju 40-letnice ustanovitve komunistične partije Jugoslavije, je bilo novo Velenje proglašeno za mesto in se uvrstilo med najmlajša in obenem najlepša mesta Titove Jugoslavije.

Čeprav je vsa naša družbena skupnost hitro napredovala, pa je za intenzivnost razvoja Velenja in njegovega gospodarstva v letih 1950—1980 le težko najti primerjavo. Leta 1960, denimo, so rudarji že nakopali 2,2 milijona ton lignita. Proizvodni obrat Gorenje se je preselil v Velenje in začel v prostorih stare

sodobnimi stanovanji so leta 1954 dokončno porušili predstavo o tem, da so za rudarje zadosti kolonije v provizorijskih skupnimi kuhinjami. Iz žuljev rudarjev, njihovih žena in otrok je potisočih in tisočih udarniških ur raslo središče novega Velenja. Ob jezeru je bila zgrajena restavracija z urejenim kopalščem, kamor so se dolga leta v poletnih mesecih zgrinjali številni izletniki iz vse Slovenije. Pridne roke Velenjačanov so vihtele krampe in lopate tudi še naprej. Leta 1956 so začeli graditi »Sončni park« s kotalkališčem in paviljonom za poletne prireditve. Zasajen s cvetjem, ki ga v starih rudarskih naseljih ni bilo, je postal velenjski park prava predstava socialistične prihodnosti, ki jo je lahko videl in občutil vsakdo. Sledila je regulacija Pake, s čimer je padla tudi pregraja, ki je ločila nekdanje Staro Velenje z rudarskim Novim Velenjem. Spet so tisoči z udarniškim delom izkazovali svojo pripadnost socializmu. Regulirana Paka je omogočila širitev novega Velenja tudi na levi breg in povezavo obeh delov. Tako so bili leta 1958

ustvarjeni pogoji za gradnjo središča novega Velenja, ki je kmalu postalo vzor za urbani-

stično pretehtano gradnjo in ki je vzbujalo veliko pozornost, tako pri nas kot zunaj meja Ju-

Velenjski rudarji bodo letos nakopali prek 4,8 milijonov ton lignita

Gorenje se je uveljavilo doma in v tujini

rudniške kopalnice s serijsko proizvodnjo štedilnikov na trda goriva, s pomočjo rudnika lignita Velenje pa so začeli graditi prvo industrijsko halo. Z združitvijo gradbenih skupin je nastalo gradbeno industrijsko podjetje Vegrad, mala in razdrobljena trgovina se je povezala v Ero itd. Zgrajeni so bili novi zdravstveni, šolski in kulturni objekti. Največji del potrebnih materialnih sredstev za začetni razvoj vseh teh dejavnosti pa je prispeval prav rudarski kolektiv, ki je ob tem dosegal evropske proizvodne učinke.

Gospodarska reforma 1965 je v precejšnji meri zavrla intenziven gospodarski in družbeni razvoj Velenja. Rudnik je moral odpustiti več kot 500 rudarjev, šele leta 1970 pa so rudarji spet nakopali toliko premoga, kot so ga bili leta 1966. Nadaljnji razvoj rudnika pa je bil od takrat naprej pogojen z gradnjo šostanjskih Termoelektrarn. Velenjski lignit daje blizu polovice vse slovenske proizvodnje električne energije, energetika Šaleške doline pa se je samoupravno povezala v sozd Rudarsko elektroenergetski kombinat Velenje.

20 | Skupina delavcev Rudarskega šolskega centra in rudnika lignita Velenje na cesti Paka—Paški Kozjak. To cesto so pričeli graditi praktično brez denarja.

gorenje pospešeno k uvajanju novih programov

V planskih dokumentih za srednjeročno obdobje do leta 1985 smo v sozdu Gorenje začrtali razvoj na naslednjih nosilnih proizvodno-prodajnih programih: široka potrošnja, profesionalna elektronika, zeleni program, toplotno inštalacijski program, specialni programi.

Izhajajoč iz kontinuitete dosedanjega razvoja, nameščenih zmogljivosti, akumuliranega tehnično tehnološkega znanja in razvitega marketinga bo v tem srednjeročnem obdobju težišče poslovne aktivnosti še vedno na programu široke potrošnje, ki pa bo glede na intenzivnejši razvoj ostalih programov postopoma relativno upadal v strukturi proizvodnje od sedanjih 77 % na cca 65 % v letu 1985.

V velenjskem delu Gorenja, ki je trenutno pretežni nosilec programa široke potrošnje, načrtujemo postopno prestrukturiranje proizvodnje, predvsem na račun hitrejšega razvoja programa profesionalne elektronike z računalništvom ter nekaterih specialnih programov, katerim pa je prav tako osnova tudi elektronika (robotika, medicinski program). Današnja značilnost proizvodnje Gorenja (še najbolj velja to za velenjski del) je v visoki delovni intenzivnosti, sorazmerno nizki do-

dati oziroma novoustvarjeni vrednosti v enoti proizvoda ter v izjemno obsežnih materialnih pretokih. Ob vsem tem pa se soočamo še s problemom splošnega pomanjkanja nekaterih najpomembnejših surovin (predvsem na področju črne in barvne metalurgije ter kemije). Vse to pa so razlogi, ki so nas pripeljali do čvrste odločenosti, da pospešeno pristopimo k uvajanju novih proizvodnih programov, ki so značilni po večji udeležbi visokokvalificiranega ustvarjalnega dela, po visoki produktivnosti in racionalnem zaposlovanju, po gospodarni rabi surovin in energije ter po večjem dohodku na zaposlenega in na vložena sredstva.

Zavedamo se, da bistvenih preskokov na kratek rok ne bo mogoče storiti. Nekaj konkretnih rezultatov je sicer že tu. V programu je npr. prvi robot, nekaj uspešnih rešitev je na področju avtomatizacije tehnoloških procesov, na tržišču so že nekateri izdelki medicinske elektronike, drugi so še v razvojnih fazah, prav tako pa se končno približujemo realizaciji skupnega računalniškega programa, od katerega si Gorenje v prihodnje veliko obeta.

ANDREJ KRŽIČ

Ob zastoju premogovništva so bile vse sile usmerjene v zagotovitev hitrejšega razvoja drugih dejavnosti, zlasti kovinsko predelovalne industrije in

gradbeništva. Da družbeni razvoj ne bi zaostal, je znova oživel udarniško delo. Do leta 1970 so delovni ljudje in občani Velenja opravili nad milijon prostovoljnih delovnih ur. Sicer je bilo v obdobju 1961—1971 zgrajenih 1.600 stanovanj, okolično blokov pa so urejali stanovalci sami. Medtem, ko je imelo Velenje 1960. leta nekaj manj kot 6.000 prebivalcev, jih je šlo deset let pozneje že 11.700.

V začetku osemdesetih let se je začela strmo stopnjevati intenzivnost razvoja. Proizvodnja premoga se je povečala od 2,2 milijona ton v letu 1966 na 3.420.000 ton v letu 1971, lani pa so velenjski rudarji prvič nakopali že več kot 4,7 milijone ton lignita. Pravi razcvet je doseglo Gorenje. Z vrsto povezav se je začel prodor Gorenja v jugoslovanski in svetovni prostor, začel je naraščati izvoz. Z odpiranjem novih delovnih mest, zlasti za žensko delovno silo v Gorenju, se je hitro dvigal tudi življenjski standard. Izreden

razvoj je doživel Rudarski šolski center: ob poklicnih šolah je bilo ustanovljenih tudi 5 srednjih šol, iz delavnic za praktični pouk učencev pa so se razvili proizvodni obrati tehnološke, elektrokovinske in instalacijske opreme. Nastala je vrsta novih delovnih organizacij — Elektrostrojna oprema, Veplas, Modni salon itd. GIP Vegrad se je razvil v veliko gradbeno podjetje, ki se je uveljavilo z montažnimi gradbenimi objekti doma in na tujem, kjer izvajajo tudi investicijska dela. Število zaposlenih se je povečalo od 3.892 v letu 1953 na 22.989 v letu 1980. Velenje pa je lani šlo 24.000 prebivalcev.

Velenjčani pa duha solidarnosti in udarništa niso pozabili. Leta 1969 je stekla akcija »Mesto — vasi« za povezovanje krajev in prebivalcev. Tako kot so pred leti vsi občani Šaleške doline gradili in urejali Velenje, so zdaj začeli Velenjčani vračati pomoč, odpravljati so pomagali razlike v družbenem standardu prebivalcev mesta in okoliških krajev. Udarniško delo, katerega ekonomske učinke tudi ne gre podcenjevati, je znova povezovalo občane v enoten kolektiv,

V rudarskem šolskem centru že vseskozi z uspehom povezujejo izobraževanje s proizvodnim delom

ponosen na vse, kar je bilo zgrajenega v Velenju. To je še posebej pomembno, če vemo, da je bilo leta 1964 v središču Šaleške doline le še okrog 15 % domačinov. Tolikšno mero solidarnosti in medsebojne pove-

zanosti, ki se je že tolikokrat manifestirala v Velenju, ter vpetost gospodarskih in družbenih prizadevanj tozdogov in vseh samoupravnih skupnosti kot občine v jugoslovanski gospodarski in politični sistem pa

prav gotovo pogojuje razvitost samoupravnih odnosov.

In čeprav je družbeni razvoj vseskozi zaostajal za gospodarskim, je tudi to področje doživelo precejšen napredek. Velenje je bogatejše za 6 osnovnih

razvojna pot RŠC je jasna

V 23 letih se je Rudarski šolski center Velenje razvil v delovno organizacijo s 1.350 delavci in 2.300 učenci, ki se združujejo v desetih tozdogih (šestih materialne proizvodnje in štirih vzgojno izobraževalne dejavnosti) in DSSS in ki bodo letos ustvarili več kot 2 milijardi dinarjev celotnega prihodka. Vsi programi materialne proizvodnje so po kvaliteti, tehnološki ravni in z ekološkega vidika primerni za plama na svetovnem trgu, kar velja tudi za vzgojno izobraževalne dejavnosti, predvsem v rudarstvu s šolanjem naših delavcev, ki delajo v tujini.

Stopnja sedanjega razvoja materialne proizvodnje in vzgojnoizobraževalne dejavnosti terja vrsto dolgoročnih sprememb, če želimo zagotoviti tudi za naprej enak tempo razvoja in doseči strateške cilje, ki smo si jih zastavili s srednjeročnim načrtom razvoja. Rudarskemu šolskemu centru Velenje so bile s prehodom na usmerjeno izobraževanje določene naslednje usmeritve: elektro, kovinska, računalniška, družboslovna in rudarska. Sedanje programe materialne proizvodnje (orodjarstvo, pohištvena galanterija, prehrabena tehnologija, instalacijska dejavnost in elektro oprema jakotočne in šibkotočne smeri) bomo v naslednjih letih kompletirali. Sleherni med njimi nudi toliko nadaljnjih možnosti, da načrtujemo za leto 1985 po cenah iz lanskega leta, več kot 5 milijard dinarjev celotnega

prihodka. Razvojni programi so jasni. Čakajo nas zahtevne naloge pri uresničevanju načrtov, tako po organizacijski plati kot pri razreševanju strukturnih problemov, ki so prisotni. Zato je prav zdaj kolektiv RŠC sredi intenzivnih priprav na reorganizacijo delovne organizacije, s katero je predvidena smiselna združitve posameznih tozdogov v več delovnih organizacij (po dve s področja materialne proizvodnje in vzgojno izobraževalne dejavnosti) in njihovo povezovanje v sozd RSC. V okviru RSC bomo morali razviti tiste poslovne funkcije, ki bodo omogočale obvladovanje celotnega poslovnega in vzgojnoizobraževalnega procesa. Intenzivno moramo razviti predvsem razvojno funkcijo, ki mora učinkovito uresničevati naloge s področja raziskav in razvoja. Na področju poslovne politike je bilo sprejeto marketinško načelo, ki zahteva, da razvijamo in proizvajamo programe proizvodnje, ki jih zahtevata jugoslovansko in svetovno tržišče. To pa bo mogoče le ob hitrem razvoju marketinških dejavnosti. Za nadaljnji razvoj je nadvse pomembna tudi finančna funkcija, saj je razvoj nekaterih programov, posebej se programa prehrabene tehnologije, neposredno odvisen od zagotovitve finančnih sredstev za plama proizvodov in storitev. Vso pozornost bomo namenili tudi razvoju kadrov za lastne potrebe, saj se zavedamo, da so kvalitetni kadri temeljni pogoj za

nadaljnji uspešni razvoj. Dolgoročno načrtovanje kadrovskih potreb, upoštevaje razvojne usmeritve, je namreč eden od pogojev za uresničitev nalog.

Slovenska skupnost je poverila RŠC precejšnje naloge na vzgojno izobraževalnem področju. Zakon o usmerjenem izobraževanju omogoča poglobljanje koncepta, v katerem sta vzgoja in izobraževanje učencev v neposrednem proizvodnem procesu enakopravna sestavina celotnega vzgojno izobraževalnega procesa. To načelo je bilo že doslej osnovno vodilo razvoja in oblikovanje RŠC kot sistema, v katerem sta zastopana proizvodnja in vzgojno izobraževalna dejavnost. Pomembne naloge nas čakajo zlasti okrog razvoja novih usmeritev, posebej se računalniške, ki je temeljnega pomena tudi za razvoj novih programov v Šaleški dolini. Prav na računalniški usmeritvi gradimo koncept vzajemnega uporabljanja strokovnih kadrov, ki morajo biti hkrati računalniški strokovnjaki, ki praktično delajo na sistemu in kvalitetni vzgojitelji novih kadrov v računalniški usmeritvi. Z novimi smermi izobraževanja v rudarstvu (rudarji za površinsko pridobivanje surovin, vrtačali in geologi) so dane nove razvojne naloge v tej usmeritvi, v okviru posebne izobraževalne skupnosti za rudarstvo in geologijo pa načrtujemo, da naj bi RŠC postalo središče izobraževanja rudarjev in geologov za vso Slovenijo.

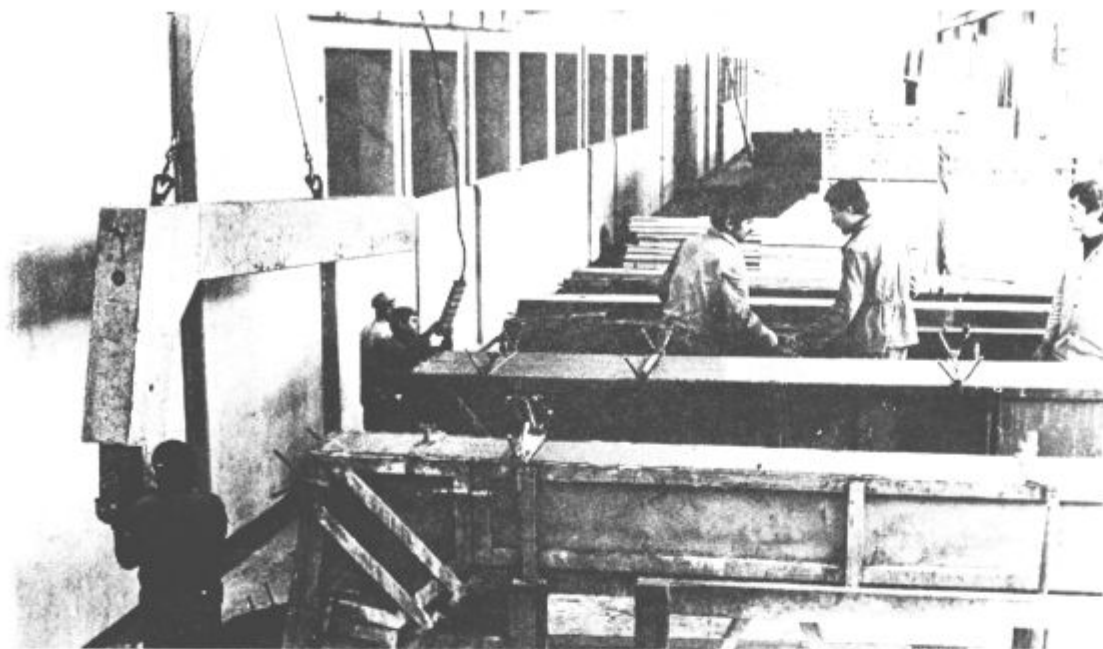
Intenzivneje kot doslej se bo RŠC odpiral tudi navzven in se povezoval tako iz poslovnih kot iz vzgojnoizobraževalnih potreb z institucijami in visokoškolskimi ustanovami, da bi pridobival priznanje za lastne potrebe, zlasti se kar zadeva znanstveno raziskovalno delo, razvoj poslovnih funkcij (marketing), izobraževanje

kadrov in razvoj tehnologij za nove proizvodne programe RŠC. Za potrebe združenega dela Šaleške doline pa bo nadaljeval z razvojem višješolskega izobraževanja ob delu in uvedel redni višješolski študij elektronike in računalništva.

Čeprav moramo omejevati naložbe, pa se zavedamo da brez kvalitetnega vlaganja v raziskave in razvoj ter v nove tehnologije ne bo mogoče uresničiti začrtanega razvoja. Zato za srednjeročno obdobje 1981—1985 načrtujemo za 500 milijonov dinarjev naložb, od tega za približno 200 milijonov dinarjev za izobraževalno dejavnost. Nove prostore za teoretični pouk bomo zagotovili z nadzidavo in povezavo obeh šolskih stavb, s čimer bomo pridobili novim programom ustrezne učne prostore in sedanji polni dvoizmenski pouk približali slovenskim normativom, ki določajo za usmerjeno izobraževanje zasedenost šolskih prostorov v eni izmeni in pol. Naložbe za razvoj programov in proizvodov pa bodo šle v treh smereh: raziskave in razvoj, (marketinške raziskave za programe strojogradnje in prehrabene tehnologije), posodabljanje obstoječe tehnologije (posodobitev proizvodnje v orodjarstvu z uvedbo sodobnejših elektronsko krmiljenih obdelovalnih strojev) in nove tehnologije (za programe inkubatorjev in druge programe s področja prehrabene tehnologije, strojogradnje in procesnega krmiljenja).

Razvojna pot kolektiva Rudarskega šolskega centra Velenje je jasna znane pa so tudi naloge in poti za uresničitev razvojnih ciljev. Najpomembnejše ob vsem tem pa so ohranitev optimizma, enotnost in volja do dela. To nam bo omogočalo, da bomo zastavljene cilje uresničevali tako uspešno, kot smo jih tudi doslej.

FRANC NOVAK

Vegrad se je uveljavil na našem tržišču tudi s prostorskimi elementi (celicami)

industrializacija gradbeništva

Z okrog 2.200 zaposlenimi bo letos GIP Vegrad ustvaril prek 2,2 milijarde dinarjev celotnega prihodka v Jugoslaviji in realiziral za 170 milijonov din gradbenih del v tujini. Izpolnjevanje načrtov prvega leta novega srednjeročnega obdobja je uspešno; načrtovani obseg skladov celo presehamo. Poudariti pa moramo, da so letošnji poslovni uspehi v veliki meri rezultat nastopanja z investicijskimi deli na zunanjem tržišču. Odločitev, da se kar najhitreje preusmerimo na zunanja tržišča, se je torej pokazala kot pravilna. Že več kot 10 let izvajamo investicijska dela v ZR Nemčiji in NDR, letos smo začeli graditi tudi v Iraku.

Upoštevanje samo poslovne rezultate Vegrada smo lahko s trenutnim položajem zadovoljni. Vendar pa moramo vedeti, da se zaradi raznih omejitvenih ukrepov zmanjšuje obseg del. Da bi izboljšali položaj se bomo morali gradilnici še bolj medsebojno povezovati, se preusmerjati na tuja tržišča, izboljšati kvaliteto del in skrajševati roke izgradnje. Smatram, da smo v Vegradu te naloge pravočasno zastavili in da jih, nekaterim slabostim navkljub, kar zadovoljivo uredničujemo. Kljub vsemu smo optimisti, da bomo zastavljene cilje tudi v prihodnje uredničevali.

Vizija prihodnjega razvoja Vegrada temelji na optimizmu in je v veliki meri zapisana v našem

srednjeročnem načrtu razvoja. Ostajamo na poti, ki smo si jo zastavili že prejšnja leta, to je na industrializaciji gradbeništva in vedno večjem usmerjanju na tuja tržišča. Naši glavni cilji v teh hoteh so nadaljnji razvoj industrijskih programov, posodabljanje in modernizacija klasičnega operativnega dela izgradnje ter izvoz.

Trije industrijski programi — Vemont hale, prostorski elementi (celice) in farne za kmetijstvo — so se že doslej toliko uveljavili, da si lahko ob ustreznih dopolnitvah tehnologije zagotovimo načrtovane cilje industrializacije. Naše izkušnje pri izvajanju investicijskih del v tujini pa govore v prid uredničtvi naših izvoznih načrtov. To dejavnost bomo usmerili še na Bližnji vzhod in v druge države, kot npr. v Libijo, kjer že v kratkem pričakujemo prve rezultate izvoznega delovanja.

V načrtih je poudarjeno tudi nadaljnje povezovanje z gradbenimi organizacijami širom po Jugoslaviji, kjer že uspešno sodelujemo pri uveljavljanju Vemont konstrukcij. Pri tem namenimo posebno pozornost sodelovanju z gradbenimi organizacijami na manj razvitih območjih.

Skratka — vizija razvoja Vegrada je v nadaljnji rasti sodobne industrijske gradbene organizacije.

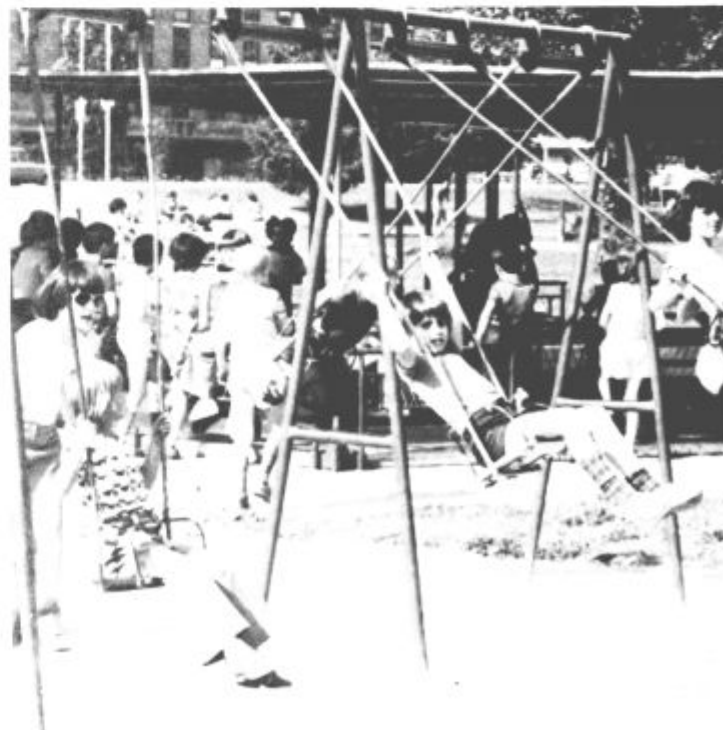
IVO KLOBČAR

sol, v središču Šaleške doline deluje 6 poklicnih, 5 srednjih in 2 višji šoli. Zgrajeno je bilo 9 vrtcev in je v organizirano otroško varstvo vključeno 38 % vseh predšolskih otrok. Uspešno deluje tudi Delavska univerza. Razvite so kulturna, telesnokulturna in rekreativna dejavnost. Velenje se lahko ponaša z 12 pevskimi zbori, amaterskim gledališčem, s 3 folklornimi skupinami, 2 tamburaškima orkestroma in znano Rudarsko godbo. Razgibana je

tudi dejavnost kulturnega centra Ivan Napotnik.

Dobro organizirana je zdravstvena dejavnost: skrb za ostarele pa izpričuje, da je v Velenju vsa pozornost resnično namenjena človeku.

Velenje je danes eno od pomembnih industrijskih in delavskih središč v Sloveniji. Razvoj posameznih gospodarskih dejavnosti je že zdavnaj prerasel regionalne in republiške meje. Vse več organizacij združenega dela se poslovno, tehnološko, samoupravno in dohodkovno povezuje s sorodnimi ozdi po vsej Jugoslaviji. Izoblikovani so skupni razvojni načrti, s pomočjo velenjskih ozdov rastejo nove tovarne širom po Jugoslaviji. Velenjski kolektivi prenašajo izkušnje gospodarskega in tehnološkega razvoja na območja, kjer je največ potreb po zaposlovanju delovne sile. Vse večji je tudi delež velenjskih ozdov v skupnem izvozu; največji napredek je doseglo Gorenje, ki je v okviru sozda povezano s številnimi kolektivi širom po Jugoslaviji. Rudarsko elektroenergetski kombinat Velenje daje polovico slovenske proizvodnje električne energije; posamezni ozdi oz. tozdi v okviru REK Velenje pa se s programi vključujejo v skupne programe ozdov iz drugih republik, in sicer Elektrostrojna oprema s proizvodnjo hidravličnega podpora, toz Inženiring soštanskih Termoelektrom pa s

Naša prihodnost.

projektiranjem in gradnjo elektroenergetskih objektov. GIP Vegrad ima gradbišča po Sloveniji in Jugoslaviji, vrsto let pa uspešno nastopa tudi na tujem ...

Novo, konkretne oblike sodelovanja in povezovanja na gospodarskem in družbenem področju pogojuje tudi sodelovanje pobratenih občin Pucarijevo, Split, Vrnjačka Banja, Subotica in Velenje. Pomemben dejavnik pri vključevanju Velenja v jugoslovanski prostor in pri utrjevanju bratskih odnosov pa predstavljajo številni delavci iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin ter njihove družine. Vsak četrti delavec ter vsak peti prebivalec Velenja je iz druge naše republike oziroma pokrajine. Sožitje med delovnimi ljudmi in občani novega Velenja je lahko za zged poglubljenega bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti.

Pred prebivalci Titovega Velenja ter delovnimi ljudmi in občani Saleške doline so zahtevne naloge tudi v sedanjem trenutku. Na vseh področjih je treba dosledno uresničevati sistem samoupravnega družbenega planiranja in tako ustvariti trdnjšo osnovo za krepitev materialne osnove samoupravnega odločanja in gospodarjenja, kar naj bi zagotovilo še večje vključevanje velenjskega gospodarstva v mednarodno delitev dela. Krepiti pa bo treba dohodkovne odnose znotraj združenega dela v mestu in občini ter s celotnim združenim delom v Jugoslaviji. Na vseh področjih življenja in dela bo treba prav tako dosledno uresničevati delegatska razmerja in

uveljavljati samoupravne socialistične odnose. Z nadaljnjo preobrazbo krajevni skupnosti je treba zagotoviti, da se bodo zlasti v novih soseskah sproti oblikovale te temeljne samoupravne celice, ki bodo zagotavljale nenehno poglobljanje samoupravljanja delovnih ljudi in občanov v okoljih, kjer živijo.

Gospodarske in družbene dejavnosti naj bi v obdobju 1981—1985 dosegale naslednje cilje: 4,5 % poprečno letno realno rast družbenega proizvoda, 2,5 % letno stopnjo rasti zaposlovanja, 35 % letno stopnjo povečevanja izvoza (tob 7 % letnem povečanju uvoza) in vsaj 5 do 6 % letno rast industrijske proizvodnje.

Ostvaritev teh ciljev pa bo slonela na več nosileh, to je na — energetiki (ki mora zagotoviti potreben premog za potrebe elektrogospodarstva in drugih porabnikov, s pospešenim uresničevanjem programa modernizacije odkopnih metod pa še bolj humanizirati fizično delo),

— strojogradnji (s proizvodnjo strojev za rudarstvo in hidravličnega jamskega podprtja),

— kemični industriji (pridobivanje in predelava kakovostnih materialov na bazi premog — pepel in prehod v proizvodnjo specialnih kemičnih komponent, predelava plastičnih mas),

— gradbeništvu (z nadaljnjim povezovanjem razdrobljenih programov v občini, uvajanjem novih proizvodov in storitev za celovito ponudbo in nastopanjem na tujih tržiščih),

— programu prehrabene tehnologije (ki ga pospešeno razvija RŠC in z dopolnjeva-

delavec — občan

Z ustavno opredeljitvijo temeljnih organizacij dela in celic življenja delavca — občana je določeno in hkrati dogovorjeno, da delavec razpolaga z rezultati ustvarjenega dela. Da pa lahko to nalogo uresniči, mora usklajevati in uskladiti svoje interese, tako v okolju, kjer z družbenimi in lastnimi sredstvi in svojim delom ustvarja novo vrednost, kot v okolju, kjer živi in si zagotavlja moči za dosego novih vrednosti.

Usklajevanje interesov pa mu zagotavlja delegatski sistem, katerega osnovni namen in cilj je uskladiti želje in interese z možnostmi, ki jih pogojuje ožja oziroma širša družbena skupnost. Takšno usklajevanje pa zahteva od delavca v organizaciji združenega dela, da je hkrati občan oziroma krajan druge osnovne celice, to je krajevne skupnosti. Usklajevanje vseh vrst interesov z družbeno daniimi možnostmi je torej uspešno in kvaliteto lahko le tedaj, kadar je delavec — občan istovetni subjekt, ne pa subjekt, ki v temeljni organizaciji združenega dela zagovarja povsem druge interese, kot pa jih sam postavlja v krajevni skupnosti.

Ko smo v okviru krajevne konference socialistične zveze delovnega ljudstva Salek—Gorica kot enotne fronte subjektivnih sil naredili analizo uspešnosti delovanja delegatskega sistema, smo prišli do ugotovitve, da je delegatski sistem najbolj deloval v okoljih, kjer se je interes delavca — občana medsebojno kar najbolje ujemal. Delegatski sistem pa ni bil uspešen tam, kjer dogovore usklajenih interesov niso izvedli ali se ne izvajajo zaradi različnih vzrokov. Ti vzroki so posledica premalo strokovno pripravljenih programov ali premalo ovrednotenih potrebnih sredstev, so posledica nezadostnega dotoka sredstev zaradi nedoseganja družbeno postavljenih ciljev in nalog združenega dela, so posledica neodgovornega dela posameznih subjektivnih sil, so posledica spiskov želja in ovelikih očel, so posledica nemoči

izvajalcev zaradi prekrivanja interesnih skupnosti in nejasnih mej obveznosti itd.

Delegatski sistem uspešno deluje tam, kjer je obveščenos med posameznimi nosilci interesov dovolj dobra. V krajevni skupnosti smo imeli primere, ko smo za sprejem posameznega dogovora, sklepa ali odloka sklicali delne zbornice sosesk ali celo zbor občanov, in to na pobudo predlagatelja oziroma skupine zainteresiranih občanov. Tako usklajeni interesi so bili običajno tudi kmalu uresničeni. Prav tako pa je neizvajanje tako dogovorjenih interesov eden od najmočnejših zaviralnih elementov nadaljnjega uveljavljanja in utrjevanja delegatskega sistema.

Z analizo smo, med drugim, tudi ugotovili, da se delegatski sistem najbolj uveljavlja v že stabiliziranih okoljih. Zaključene soseske se tako ujemajo v vrsti interesov, medtem ko so v soseskah, ki so v gradnji ali so bile pred kratkim dokončane in so se stanovalci šele vselili, interesi praviloma nehomogeni in individualni in se stabilizirajo šele čez leto ali dve. Potrditev te ugotovitve so nedvomno programi, ki jih uresničujemo s pomočjo ali s sredstvi krajevnega samoprispevka.

Heterogenost interesov posameznih področjih v krajevni skupnosti je hkrati tudi vodilo za drugačno samoupravno organiziranje krajevne skupnosti, prav tako pa tudi za boljše delovanje delegatskega sistema, ki je po naših ugotovitvah še močno odvisno od homogenih interesov. Vse to terja samoupravno reorganizacijo krajevne skupnosti, kar je ena od osnovnih nalog socialistične zveze kot enotne fronte subjektivnih sil. Cilj reorganizacije krajevne skupnosti je tako nedvomno tudi cilj za večjo osveščenos delavca — občana, da gospodarno in smiselno razpolaga in odloča z rezultati svojega dela.

VILJEM JELEN

Velenje

njem nekaterih drugih programov).

— lahki predelovalni industriji (ki se vse bolj uveljavlja z novimi proizvodnimi usmeritvami in vključevanjem v izvoz. Modni salon pa odpira obrate na manj razvitih območjih) itd.

Poseben poudarek bo treba nameniti nadaljnemu razvoju terciarnih dejavnosti, posebej gostinstva in turizma, ki zastajata v svojem razvoju, prav tako pa tudi infrastrukturnih dejavnosti.

Kar zadeva družbene dejavnosti pa bodo do leta 1985 v ospredju naslednje naloge: v organizirano varstvo naj bi bilo vključeno 42 % vseh predšolskih otrok, v celodnevno osnovno šolo pa vsaj 30 % vseh šoloobveznih otrok. V okviru usmerjenega izobraževanja je treba razviti in uveljaviti programe, ki so pomembni za nadaljnji razvoj ožjega in širšega območja in ki so usmerjeni h krepitvi proizvodnih poklicev. Oblikovati bo treba še več skupin in organizacij, ki bodo prevzemale razvojne in znanstveno raziskovalne naloge za potrebe združenega dela itd. Nadaljnji razvoj zdravstva je pogojen z uvajanjem obratnih in specialističnih ambulant za okrepitev preventivnega zdravstvenega varstva, v načrtu pa je še razvoj zdraviliško specialistične dejavnosti.

Nadaljnji razvoj amaterske kulturne dejavnosti naj bi zagotovil postopno preraščanje nekaterih institucij v polprofesionalne, sicer pa naj bi v to dejavnost v večji meri vključevali delavce iz drugih republik in pokrajin. Na področju telesne kulture pa je treba zagotoviti enakomernejši razvoj tekmovalnega športa in množične rekreativne dejavnosti.

Še in še bi lahko pisali o dosežkih in načrtih prebivalcev Titovega Velenja. Gotovo je, da so v skupni mozaik hotenj in dosežkov narodov in narodnosti Jugoslavije tudi delovni ljudje in občani tega mesta, ki je resnično lahko v ponos vsej naši skupnosti, vgradili številne pomembne delovne zmage in pridobitve. Družbena, gospodarska in socialna preobrazba mesta na bregovih Pake in vse Šaleške doline pa je le del velikega, enkratnega napredka, ki ga je dosegla po zmagoviti ljudski revoluciji, med katero je darovalo življenje za svobodo 635 prebivalcev Šaleške doline, samoupravna socialistična neuvrščena Titova Jugoslavija.

Bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti sta pridobitvi, ki jih bodo delovni ljudje in občani Titovega Velenja nenehno krepili in trdno varovali

kultura danes

Kultura ni samo sprejemanje kulturnih vrednot, veliko več: je ustvarjanje in bogatenje teh vrednot. V Velenju in okolici je kulturno ustvarjanje vtakano v vsa prizadevanja.

Na bogati kulturni dediščini Velenja in Šaleške doline smo oblikovali mladega rudarskega mesta načrtno razvijali in spodbujali potrebe po kulturnih dobrinah, po umetniškem ustvarjanju in poustvarjanju. Ob tem smo se zavedali, da ne gre le za kulturno razgledanost človeka, za veliko več, za boljšo proizvodnjo, za smotrnejšo izrabo prostega časa, za bolj harmonično razvito in srečnejšo osebnost v naši družbi. In besede zavestno usmerjenih sil Velenja so postale dejanja. Dobili smo dom kulture, knjižnico, muzej v velenjskem gradu, Napotnikovo galerijo v Šoštanj in dom kulture in mnogo družbeno političnih koticov v novih solah, kjer je dobila kultura toplo zavetišče.

Celotno kulturno zorenje oplajajo mnoga spominska obeležja v Velenju.

Sicer pa med mnogo svetlimi stavbami Velenja in kulturnimi spomeniki nastaja in se vse bolj razrašča ljubiteljska kultura. Dvakrat zlata rudarska godba na svetovnem prvenstvu godb na pihala, zlat in

bronast dekliški pevski zbor gimnazije Velenje, godba Zarja. Pa med najboljšimi igralskimi skupinami v Sloveniji gledališče Pod kozolcem iz Smartnega ob Paki z zlato masko in amatersko gledališče Velenje. Otroško in mladinsko petje vključuje nad 900 pevcev. Pa Šaleška folklorna skupina Koleda, Kajuhov nagajalec in jubilar, ki se z bogatim fundusom noš in kvaliteto nastopov resnično lahko ponaša. Ni lahko, v nekaj mislih naštetih vsega — odraslih pevskih zborov: Kajuha, Gorenja, Svobode Šoštanj, Škal. Filmski trak kinokluba Gorenje so vrteli po vsej Sloveniji, Jugoslaviji in zunaj in pršili so mu že več nagrad.

Ves ta pisani in predvsem kvalitetni ritem kulturno umetniške ustvarjalnosti povezuje 30 kulturnih društev in skupin — vse pa usmerja 11 odborov pri zvezi kulturnih organizacij Velenje. Zapisali smo: vseh pomladka v solah in odraslih je 5.000, armada. In tudi podatek, da je vsak dan kulturna prireditev v občini, je resnična. Kulturna skupnost, kulturni center in zveza kulturnih organizacij so trnje dobri prijatelji, ki usmerjajo in vrednotijo vsa kulturna prizadevanja v Velenju in občini.

Tako danes!

In jutri? Da, jutri bo še veliko nalog. Delo odbora za sodelovanje na področju kulture z drugimi republikami je zaživelo in rodilo prvi sad. Sekcija za povezavo z bratskimi narodi, ki deluje pri občinski konferenci SZDL Velenje, bo skrbela za čim tesnejše povezave na vseh področjih življenja za delavce bratskih republik, ki živijo in delajo tu.

Treba bo še bolj množično razprostrti vse niti lepega in plemenitega — človekov prosti čas bo treba spremeniti v kreativnost vseh oblik, ki so že razvite — plesa, petja, glasbe, igre, filma in še kaj.

Prostorska stiska, da! Tudi to vprašanje z veliko začetnico homo v Velenju morali rešiti, da bo dom kulture, kot smo pred 20. leti zatrpjvali, resnično kulturno žarišče Šaleške doline. Kljub vsemu — s ponosom gledamo na bogato prehojeno pot in z optimizmom zremo v prihodnost. Kulturna snovanja bodo dajala nove kvalitete in te bodo še bolj posegale v notranjost slehernega občana, da bo še poplemeniten, bolj tovariški, tak kot ga je rodila revolucija in osvobodilni boj, tak, da bo lahko premagoval vse težave in zavestno strmel k napredku in lepoti življenja. Sicer pa — ali tudi kultura ne osvobaja človeka? Prav gotovo! Zato smo optimisti in hkrati bojevniki za še srečnejši jutri.

VINKO ŠMAJS

Srečna mladost

Nova stanovanjska soseska Šalek—Gorica

titova korenica

Mestece Titova Korenica je središče ličke občine z enakim imenom, ki se razprostira med planinama Plješevica, Kapela in Ličkim sredogorjem, na področju Like z imenom Krbava. Občina meri 1.152 kvadratnih kilometrov in ima 12.200 prebivalcev. Planinske predele in občini dopolnjujejo kraška polja. Največje in najbolj plodno je Krbavsko polje, ki leži na nadmorski višini od 626 do 740 metrov in meri 68 kvadratnih kilometrov. Seveda so na tem področju še številna druga polja, ki jih prepletajo planinski potočki. Vsekakor velja poudariti, da je na področju občine Titova Korenica tudi naš najlepši in najstarejši narodni park — Plitvice s svojimi šestnajstimi jezeri. V občini je 64 naselij. Poleg Titove Korenice velja med večjimi omeniti še Udbino, Plitvička jezera, Ličko Petrovo selo, Podlapača, Bunič, Visuč in Bjelo polje. Od severa proti jugu poteka skozi občino sodobna cesta, ki povezuje Zagreb z Zadrom in po kateri pelje dnevno tudi 20.000 avtomobilov.

To področje je bilo naseljeno že 3.000 let pred našim štetjem. Tod so prekrizali številni narodi od Tračanov, Keltov, Japodov, Rimljanov do Turkov in seveda slovanskih plemen, katerih potomci, Hrvatje in Srbi, živijo danes na tem mestu. Zgodovina opisuje vrsto pomembnih dogodkov. Zlasti v dobi Turkov je bilo v teh krajih veliko bitk. Najbolj znana je krbavska bitka v septembru leta 1493, ki so jo nekateri poimenovali kar hrvaško Kosovo. Turki so namreč takrat do nog potokli hrvaško plemstvo ter veliko vojakov in kmetov. Skozi te kraje so šli tudi Napoleonovi vojaki. . .

Ideje komunizma so se pričele tukaj širiti zelo zgodaj. Leta 1939 so ustanovile prve partijske organizacije, v vasi Mekinjar pa skupina komunistov deluje že od leta 1935. Na Plitvičkih jezerih je bila leta 1940 prva okrožna konferenca KP Hrvatske za Liko, na kateri so za sekretarja izvolili Jakova Blaževića, današnjega predsednika predsedstva SR Hrvatske. Po tej seji se je organizirano partijsko delo močno razširilo po vsej Liki. Močno se je na tem področju občutilo delo narodnega heroja Rade Končarja sekretarja CK KPH, zlasti

na Plitvicah kjer je bil tudi rojen. S širjenjem naprednih idej je namreč pričel že leta 1934 in tik pred vojno je bila partijska organizacija na tem področju že zelo močna.

Iz občine Titova Korenica se je v narodno osvobodilni borbi s puško v roki bojevalo in padlo 1.412 borcev, v kleščah fašističnega terorja je izginilo več kot 4.000 borcev, v vojni je padel vsak peti prebivalec. Okupator je na tem področju zažgal 4.774 stambenih poslopij, 5.420 gospodarskih objektov in 105 javnih zgradb. Skoraj skozi vso vojno je bila na obronkih Plješevice velika partizanska baza z bolnico in tehničnimi delavnicami. Opremljena je bila z električno energijo, z medicinskimi aparati ter hladno in toplo vodo. Nekaj časa so se v njej mudili tudi člani CK KPH, danes pa je to področje Bijeli potok — Kamensko.

Že med vojno, leta 1945, so ljudje pogosto omenjali ime Titova Korenica. Prvo poročilo z novim imenom je bilo napisano maja leta 1945, že jeseni istega leta pa se je povsem ustalilo in že petega oktobra je ministarstvo za notranje zadeve Hrvatske mestu dodelilo ime Titova Korenica. Ljudje so s ponosom sprejeli ime in ga razumeli kot znak priznanja za ogromne žrtve in napore, ki so jih namenili za dokončno osvoboditev. Kraj, kakršen je Titova Korenica je bil do vojne zelo zaostal in pretežno kmetijski. Industrije seveda ni bilo, po vojni pa se je hkrati z obnovo porušene domovine okreplil tudi razvoj Titove Korenice in drugih vasi. Prvi zametki industrije so zrastle na pogoriščih nekdanjih obrtnih delavnic. Danes je v občini zaposlenih 3.000 prebivalcev. Največ jih združuje delo v Narodnem parku Plitvice, kjer je zaposlenih kar 1.600 delavcev. Ti s svojo gostinsko turistično in kmetijsko dejavnostjo pokrivajo celotno občinsko področje. V Titovi Korenici imajo tiskarno s tovarno za predelavo papirja Likagraf, ki je največji izdelovalec cilindrične embalaže v državi. Čez nekaj let se bodo lotili tudi izdelovanja papirja. V drugem industrijskem središču, Udbini, je močno razvita kemijska industrija, zlasti organizacija združenega dela Likaplast, ki je že nekaj

let združena z delovno organizacijo Jože Kerenčič iz Ormoža. Poleg ostalih gostinskih objektov na Plitvicah je v Titovi Korenici še hotel s 190 ležišči, ob tem pa seveda kaže poudariti, da se velik del občinskih dohodkov nabere z gostinsko in turistično dejavnostjo.

Predsednik Tito je v povojnem obdobju večkrat obiskal področje

občine Titova Korenica, posebej rad seveda prelepa Plitvička jezera. V mestu Titova Korenica je bil dvakrat. Prvič je bilo to 27. julija 1946, ko se je udeležil pete obletnice vstaje hrvaškega naroda in drugič oktobra 1967, ko je bil na obisku v Liki.

MARKO ČULJAT

titovo užice

Mestece, stisnjeno med hribe, s katerih je čudovit razgled v dolino, ki jo deli reka Djetinja ter vežejo proga in makadamske ceste. Ozke ulice z niskimi hišami, dvorišči in sadovnjaki spominjajo na steze v velikem vrtu, polnem zelenja in čistega zraka, cvetja, vodnjakov. . . Stisnjene ena k drugi so obrtne delavnice dajale posebno obeležje naselju, ki se je vedno borilo s hribi, kot da bi želelo preko njih, po poteh, ki se zvezdano vijejo iz doline proti brezpotju.

Tovarna orožja, tkalska delavnica in delavnica za predelavo kože — to je vse, kar ima mestece industrije. Po zaključeni osnovni šoli si lahko nadaljeval šolanje na gimnaziji ali na učiteljskišči, to je bilo vse. Takšno, majhno, narazvito, z nedotaknjnim bogastvom, lepo v zelenju, polno pristnih sosedskih odnosov, ki delijo veselje in žalost, težave in uspehe, živi to mesto svoje življenje ob reki Djetinji. Živopisano, zdravo in privlačno mesto s sedem do osem tisoč prebivalci je bilo Užice pred vojno.

Mir in tišino obrtniškega središča je občasno vzemirnil kakšen poseben dogodek. V mestu je vsak poznal vsakega, mu želel dobro, nudil pomoč v težavah, srečo v življenju in uspešno opravljene naloge, ki si jih je zadal. A borbenosti mesta ni nikoli manjkalo. Mestece je znalo pokazati svoj obraz in občutek za pravico že davno.

Leta 1920 so na volitvah zmagali pristaši naprednih idej. Užice je dobilo komunistično oblast. Rdeča,

partijska zastava je zavihrala nad mestom, ki se je dušilo v težavah, režimu pa se ni priklonilo. To se je naučilo od tvorcev srbskega delavskega gibanja Dimitrija Tucovića, Radovana Dragovića in Dušana Popovića, ki so na svojo napredno pot stopili na užički realki.

Ta svobodoljubni duh, ki ga je porodila vojna, revolucionaren v borbi proti pomanjkanju, bedi in izkoriščanju, je razbil tišino mesteca, mladi obrtniki, delavci so stopali na politično sceno. Kalili so se v stakah, jeklenili pod udarci policije, dozorevali v žaru revolucionarne borbe delavskega razreda in v uresničevanju idej komunizma. V trenutku je izbruhnil na dan ustvarjalni nemir mladosti, pričel se je upor, ki je vodil v trajno in zavestno borbo. Komunisti in skojevci so bili na čelu kolone, ki se je v Užicu oblikovala pred drugo vojno in krenila na pot uresničevanja delavskih, človeških ciljev.

Prvi dan vojne je v Užicu obarvala kri. Prvega januarja je v demonstracijah policijska krogla zadela delavca, sekretarja okrožnega komiteja SKOJ-a, Radoja Marića. Petnajstega aprila so vojska in ljudje, ki so jih organizirali komunisti, uspeli za dvanajst dni zadržati naval fašističnih hord pred mestom, branili so s krvjo prepojeno rodno grudo. Mesto je bilo okupirano, vendar ne tudi podjarmljeno. Na nobeni užički hiši ni zavihrala bela zastava, čeprav so okupatorji to zahtevali v znak predaje. Gorelo je mesto tega aprila, a pokleknilo ni. Navkljub okupa-

torjevemu terorju komunisti in skojevci niso mirovali. Partija se je pripravljala na boj. Edina je ostala z ljudstvom po izdajstvu starega režima in političnih strank.

Užički komunisti in skojevci niso poznali strahu, mladi so bili vedno pripravljeni na akcijo, ne glede na nasilje, uboje in obešanje. Mladost se ni bala ničesar, ni se umaknila pred nikomer. Takorekoč pred očmi sovražnikovih vojakov so mladi zbirali orožje in ga skrivali, politično delo v mestu je bilo zelo živahno. Dekleta so se usposabljala za bolničarke, potrebne bodo revolucionarjem v boju, ki se bo kmalu pričel.

jugoslovanskih narodov in narodnosti. Užice slavi 24. obletnico oktobrske revolucije. Poleg Moskve in Kujbiševa je bilo tretje mesto na svetu, ki je v čast te obletnice pripravilo vojaško paradu.

Mesto je zadihalo s polnimi pljuči. Vrstile so se politične in kulturne manifestacije, noči so se spremenile v dni. Partizanska kulturno-umetniška četa, partizansko gledališče delujeta pred polno dvorano šolskega doma. Orkester vodi profesor glasbe Anton Breznik iz Slovenije. Partizanski glasbeniki igrajo internacionalo, partizanske pesmi in koračnice.

minja se mesto herojskega bataljona, a ve tudi za druge. Ponosen je na herojstvo pohorskega bataljona, ki je zgorel v ognju revolucije, tako kot užički, tako kot mnogi širom po Jugoslaviji.

Plamen vstaje v Užicu kasneje ni ugasnil. Klub preganjanju in mučenju, nečloveškemu terorju nemških in bolgarskih okupatorjev in domačih izdajalcev ljutičevcev, četnikov in nedičevcev, so ljudje ostali zvesti izročilu predvojnega naprednega gibanja, navdahnjeni z užičko republiko. Ideja revolucije je zdržala vse in dočakala svobodo.

Juljski ogenj vstaje se je razplamtel tudi v Užicu. Klic komunistične partije je našel plodna tla v Užicu, prižgal je bes brezpravnih, potlačeni... Udarne skupine so prerasle v čete. Na tem področju je deloval užički partizanski narodnoosvobodilni odred Dimitrije Tucović. Ena četa je ponesla ime Radoja Mariča, tudi druga je dobila ime revolucionarja, Miloša Markoviča, moža, ki se je dvignil do partijskega vrha.

Ohol je bil okupator in nečloveški. Z zločini je želel nagnati strah v kosti ljudi. Skušal, a ni uspel. Celotno užičko področje je osvobodeno, okupator je bil samo še v mestu. Obkrožen s partizanskimi četami je postal negotov, v mestu je delovala močna partijska in skojevska organizacija in zelo razvito narodnoosvobodilno gibanje. Sovražnik je zapustil mesto. Partizani so v Užice stopili 24. septembra 1941. Nastalo je veliko osvobodeno ozemlje v zahodni Srbiji, rodila se je Užička republika.

Svoboda je z močnim dihom osvojila Užice. Oživele so ulice, življenje je znova teklo dalje, z delom je pričela partizanska tovarna orožja. Dva dni po osvoboditvi je bil izvoljen mestni narodnoosvobodilni odbor, ustvarjena je bila ljudska oblast, oblast brezpravnih, ki so si svobodo priborili z orožjem in krvjo. Obrtne delavnice so delale za partizansko vojsko, izšel je prvi partizanski list Vesti, ki ga je kasneje zamenjala Borba, glasilo komunistične partije Jugoslavije.

V Užicu je tovariš Tito, vrhovni štab partizanskih odredov Jugoslavije, centralni komite KPJ in SKOJ, vojaško in politično vodstvo vstaje

V teh dneh je pognalo korenine prijateljstvo, bratstvo in enotnost srbskega in slovenskega naroda. Ljudje teh krajev so sprejeli Slovence, ki jih je okupator preganjal iz Slovenije, sprejeli so jih odprtih rok in src. Vrnili so jim z ljubeznijo. Svojo vrednost so potrdili z vključitvijo v boj. 5. novembra 1941 so v Užicu ustanovili slovensko partizansko četo Ivana Cankarja. Slovenci so se borili hrabro, ne le za svobodo tega področja, borili so se tudi za svobodno Slovenijo. Užička republika je trajala 67 dni. Bila je prava partizanska država s svojo vlado — glavnim narodnoosvobodilnim odborom za Srbijo. Kali ljudske oblasti in države so pognale v tem mestu. Veliki neumorni sin slovenskega naroda Edvard Kardelj je v Užicah pričel graditi novo državo, postavil je temelje oblasti in družbe, v kateri bo delovni človek, ki se sedaj bori s puško v roki, nosilec vsega, vladar.

Vse je bilo tako veličastno, nepopovljivo!

Užička republika je tudi s svojim zadnjim dejanjem pokazala svojo moč. Na Kadinjači, hribu 14 kilometrov oddaljenem od Užic, je hrabro padel bataljon užičkih delavcev, puškarjev, pekov, krojačev, čevljarjev, tkalcev... Odšel je v smrt, da bi večno živel. Padel je delavski bataljon, a so ostali živi tovariš Tito in voditelji revolucije. Pred dvema leti je tovariš Tito ob odkritju veličastnega spomenika na Kadinjači Užički delavski bataljon odlikoval z redom narodnega heroja.

To je bilo priznanje junakom, ki so 29. novembra 1941 herojsko padli, da bi mi živeli v svobodi. Spo-

Prebivalci Užica so se lotili dela. Dvignili so mesto iz ruševin. Mesto je zaživelo, ni bilo več majhno mestece, že so se kazale oblike novega, čeprav so s front še odmevali strelji. Užice so še enkrat doživele veliki trenutek. Ob 5. obletnici vstaje je tovariš Tito obiskal Užice, prvič po zmagovitem koncu revolucije. Prišel je dati priznanje mestu, njegovim sinovom in hčerkam, ki so hrabro padli na bojiščih širom po Jugoslaviji. Z željo, da svojo pripadnost tovarišu Titu trajno obeležijo so Užičani zaprosili tovariša Tita, da njihovega mestu podeli svoje ime. Tovariš Tito je prošnjo sprejel in 8. julija 1946 so nastale Titove Užice. Ime mesta in Tito sta postala nerazdružljiva, postala sta eno, za vedno.

titograd

Na temeljih stare Podgorice, prelepih Dukljinih zgradb, katerih ruševine še vedno pričajo o lepoti davnih dni, na temeljih, ki so jih zgradile pridne roke tukajšnjih ljudi, je zrasel Titograd — Titovo mesto, mesto širokih bulevarjev, mesto mladosti. Napadan in rušen kot nobeno drugo mesto (samo v drugi svetovni vojni so ga sovražna letala sedemdesetkrat bombardirala), je Titograd rasel in pešal, kljuboval času in ljudem ki so mu grozili z uničenjem in postal mesto s 95.000 prebivalci.

Neobičajna je njegova zgodovina, kot so bili neobičajni običaji ljudi, ki so se menjavali na tem prostoru

Titovo Užice je v svobodi raslo in se razvijalo kot nikoli poprej. Nekoč mesto z 8.000 prebivalci jih ima danes 51.000. Dvakrat več je dijakov in študentov, kot je bilo nekoč vseh prebivalcev. V mestu je pet osnovnih šol, dva izobraževalna centra Radoje Marič in Miodrag Milovanović Lunec, oddelki strojne, ekonomske in pravne fakultete beograjske univerze, pedagoška akademija in višja šola usmerjenega izobraževanja.

Industrijsko razvito mesto zaposluje 31.000 delavcev. Pred vojno se je s kmetijstvom ukvarjalo 95 odstotkov prebivalcev, danes le še 13. Titovo Užice je mesto s svojo radijsko postajo, tednikom Vesti, z narodno knjižnico, ki nosi ime Edvarda Kardelja, z narodnim muzejem in gledališčem, z neprimerno višjim standardom kot kdajkoli. V mestu so zgradili 20.000 stanovanj, veliko objektov družbenega standarda. Zgradili so nove ceste in trge, med drugim tudi Trg partizanov, ki tudi z imenom spominja na slavne dni leta 1941, na svobodo, na dni užičke republike. Prav na tem mestu so leta 1941 razvili zastavo svobode, na tem trgu je večkrat govoril tovariš Tito. Trajni znak enotnosti Užica in Tita je ta trg in spomenik tovarišu Titu na njem.

Mesto herojske preteklosti, mesto s Titovim imenom postaja v Titovi, samoupravni, pobrateni skupnosti narodov in narodnosti mesto bodočnosti. Njegovo srce je bilo za svobodo, je in še bje za bratstvo in enotnost, ker so užičko republiko branili borci iz vseh krajev naše domovine, ker je pobrateno s slovenskim Ljutomerom, pa še pet občin s tega področja je pobrateno s slovenskimi. Ta enotnost se bo potrdila tudi v oktobru, ko bo v Titove Užice znova pripeljal vlak bratstva in enotnosti.

Sprejeli bodo ljudje Titovega Užica svoje brate iz Slovenije odprtih src in razširjenih rok, kot so to storili vedno doslej. Delovni ljudje in občani občine Titovo Užice z radostjo pozdravljajo novega člana družine, ki nosi Titovo ime, želijo, da se v družini Titovih mest še hitreje razvija.

STOJAN MAKSIMOVIČ

in mu zapuščali neizbrisne sledi. Vsako obdobje mu je zapustilo nekaj svojega in vsi pečati zgodovine danes skupno pričajo o izrednih dosežkih človeškega duha, budijo pa tudi spomine na vojne in pustošenja. Na začetku druge svetovne vojne je šlo mesto 14.000 prebivalcev, svoboda je dočakalo s 6.000, danes pa jih ima 95.000. Od tega jih je 40.000 mladih. Od tod tudi naziv mesto mladosti. Gostoljubno je pozdravljaval mnoge prijatelje, s sovraštvom pričakoval sovražnike in osvajačce, vedno nemiren, v ognju. Sedaj teče čas njegove lepote in miru in skupaj z ostalimi mesti v naši domovini gra-

Pri gradnji in urejanju mesta je bilo opravljeno na stotisoče udarniških ur

Novi del Titovega Velenja

Titov trg

Titovo Velenje

di Titograd svobodo, bratstvo in enotnost. Dolga je njegova zgodovina. Prvi pečat so mu zapustila ilirska plemena Labeati in Dokleati, ki so pričevanja o svojih dosežkih pustila v zetsko-bjelopavlički kotlini, v okvirih trdnjave Meleon (današnji Medun) in v starem mestu Duklji. Ko so v Dukljo v prvem stoletju našega štetja prišli Rimljani, si takratni prebivalci zagotovo niso niti mislili, da bo Duklja kaj kmalu postala veliko mesto. Kmalu je štela 8.000 prebivalcev, imelo pa je rešeno tudi vse najbolj pereče komunalne probleme, vodovod, kanalizacijo, urejene ulice in vse ostalo kar še danes predstavlja osnovo za razvoj vsakega področja.

Kot Podgorica je mesto v katorskih arhivih prvič omenjeno leta 1326. Nekaj časa se je mesto ponašalo z dvema imenoma-Podgorica in Ribnica. To so prvi, a ne tudi najpomembnejši, datumi iz zgodovine današnjega Titograda. Kot pravi dragulj ostaja zapisano, da so v mestu že leta 1920 ustanovili celico komunistične partije Jugoslavije, ki je že takrat štela 180 članov. Kmalu so se pričele ustanovljati sindikalne organizacije, pričelo pa se je tudi preganjanje in mučenje komunistov. Enajst let kasneje se je pričela širiti tudi mreža skojevskih organizacij. Zagotovo najpomembnejši dogodek v delovanju partijske organizacije je bil obisk tovariša Tita v začetku avgusta leta 1940. Takrat je Josip Broz Tito prvič obiskal Črno goro in jo je pozneje še desetkrat. Druga svetovna vojna je mestu prinesla ruševine in opustošenja. V tem času je 250 komunistov v Podgorici storilo vse, da bi se uprlo sovražniku. Število borcev in komunistov je raslo iz dneva v dan. Konec leta 1943 je bilo v partizanskih enotah že več kot tisoč prebivalcev Podgorice. Skupno z vsemi mesti v naši domovini in skupno z vsemi narodi in narodnostmi so dočakali svobodo za katero so veliko žrtvovali.

Podgorica je že zdavnaj spremenila svoje ime in svoj obraz. Njeni prebivalci so 13. julija 1946 Podgorico preimenovali v Titograd. Bil je to začetek novega življenja, lepše prihodnosti. Tako prej kot pozneje, vse do njegove smrti, je Titograd s polnim srcem gostoljublja sprejemal in pozdravljal svojega najdražjega gosta, tovariša Tita. Zadnjič ga je pozdravil 16. aprila 1979. Titova ljubezen je za vedno pustila sledove v življenju in delu tega mesta.

Titograd šteje danes 95.000 prebivalcev, na osem fakultet je vpisanih 10.000 študentov, univerza Veljka Vlahoviča pa šteje še 530 znanstvenih in strokovnih delavcev. Kar 40.000 mladeničev in mladenk živi in dela v Titogradu.

A to niso vse njegove značilnosti. Ena izmed ostalih je tudi skokovit razvoj gospodarstva, ki v veliki meri menja socialno in ekonomsko sestavo prebivalstva. Osnovni nosilci razvoja titograjske občine so aluminjski kombinat, IGM Radoje Dakič, Industrija pohištva Marko Radović, Gradbena delovna organizacija Titograd, Agrokombinat 13. julij in drugi, ki se uvrščajo med večje delovne organizacije v Črni gori in Jugoslaviji. Gospodarstvo pa ni edini dosežek tega področja, tudi kultura, izobraževanje in šport igrajo pomembno vlogo. Osnovno, usmerjeno in visokošolsko izobraževanje že zdavnaj kaže prave in dobre uspehe.

Letos so na Cetinju odprli še kulturološko fakulteto, ki je sicer izobraževala oblika univerze Veljka Vlahoviča. Posebno draž tej univerzi daje dejstvo, da je bil za njenega častnega doktorja proglašen tovariš Tito. Za univerzo je to nedvomno velika čast in velika obveza hkrati.

Nosilec kulturnega razvoja je Črnogorski ljudsko gledališče. Zdravstveni zaščiti posvečajo v mestu izjemno pozornost. Medicinski zavod je že dolgo med najbolj opremljenimi v državi in z visoko strokovno usposobljenimi kadri nudi zelo učinkovito zdravstveno zaščito. Šport dobiva iz dneva v dan več privrženec. Novo športno središče vsekakor nudi vse pogoje za še hitrejši razvoj športa.

Titograd vsekakor sodi v vrsto mest, ki se ponašajo z izjemno pomembnimi kulturno zgodovinskimi spomeniki. Na tem mestu so se križale mnoge poti, prihajali, ostajali in odhajali so mnogi mojstri in umetniki ter mestu zapuščali mnoge pomembne stvaritve. Najpomembnejši ohranjeni spomeniki v mestu so cerkev Sv. Djordjija, trdnjava Ribnica in Stara varoš kot spomeniška celota. Medun in Duklja sta trdnjavi z vsemi značilnostmi starih mestnih naselij, v celoti originalne in izjemne vrednosti. Mestna vrata, Vezirov most, Sahat-kula, mlina na Ribnici in drugi spomeniki so zgodbe zase, dolge in zanimive.

ZORAN JOČIČ

titov veles

Titov Veles predstavlja danes pomembno industrijsko, politično in kulturno središče v socialistični republiki Makedoniji. V povojnem obdobju je Titov Veles postal izrazito delavsko in sodobno urbanizirano mesto, z razvito prosveto, zdravstvom in kulturo.

Kot mesto se Titov Veles omenja še v tretjem stoletju pred našim štetjem. Mesto se je pričelo hitro razvijati v začetku 19. stoletja, ko je že štelo 2.000 gospodinjstev. Hitro je postalo veliko in pomembno mesto na Balkanu in le nekaj kasneje tudi najpomembnejše trgovsko središče ob srednjem toku Vardarja. Sredi tega stoletja je mesto štelo 20.000 prebivalcev in se je ponašalo z zelo razvito obrtjo in trgovino s surovimi kožami, vinom, žganjem, makom in drugimi izdelki. Hiter gospodarski razvoj je omogočil, da so v Velesu že leta 1857 ustanovili srednjo šolo, prvo v Makedoniji.

nat Lozar, ki razpolaga s 1500 hektari vinogradov, je lansko leto pridelala 22 milijonov kilogramov kakovostnega grozdja. Od tega je več kot polovica namiznega grozdja, ki ga prodajajo v vsa naša največja potrošniška središča in širom po Evropi.

Industrijski izdelki Titovega Velesa so poznani v številnih državah po vsem svetu. Največji izvozniki so toplotnica cinka in svinca, tovarna porcelana in keramičnih ploščic, industrija krzna, kovinska industrija, podjetje za predelavo tobaka in kmetijski kombinat.

S hitrim razvojem gospodarstva se je okrepila tudi materialna osnova občine, kar je pospešilo razvoj šolstva, zdravstva, kulture in drugih dejavnosti. V štirih srednjih šolah se danes šola 3700 dijakov. Skupno z učenci v petih osemletkah se v Titovem Velesu šola torej 12.000 učencev. Poleg tega namenjajo veliko pozornosti izobraževanju odraslih in njihovo

Do osvoboditve je bil Veles izrazito obrtniško mesto z nekaj podjetji, ki pa so bila navadne obrtniške delavnice. V tem razdobju je bil največji objekt Monopol, od skupno 1500 zaposlenih pa se jih je kar 1300 ukvarjalo s predelovanjem tobaka. Osvoboditev je mestu omogočila izredno hiter razvoj. Z gradnjo gospodarskih zmogljivosti so pričeli po letu 1950, gospodarstvo pa je bilo pretežno predelovalnega značaja. Med večje industrijske objekte sodijo Tovarna porcelana in keramičnih ploščic Boris Kidrič, tekstilna industrija Blagoj Džorev, industrija krzna Dimko Mitrev, Keramična industrija Kiro Kučuk in drugi. Vsekakor najpomembnejša je toplotnica cinka in svinca Zletovo. Njeni izdelki so zelo poznani na domačem in tujem tržišču. Lani je pričela z delom Industrija kemijskih izdelkov Veles, kjer izdelujejo več vrst umetnih gnojil.

Hitremu razvoju gospodarstva je sledilo tudi kmetijstvo. Večina od 34000 hektarov zemlje je v družbeni lasti. Z uporabo najsodobnejše tehnologije je postalo kmetijstvo zelo donosna gospodarska veja, ki danes zaposluje 2500 delavcev, najpomembnejše mesto na tem področju pa zavzema vinogradništvo. Edina kmetijska organizacija, Agrokombi-

vemu strokovnemu usposabljanju. Tudi s tem želijo v občini čimprej odpraviti nepismenost.

Družbeno-politična skupnost je zlasti zdravstvu omogočila da je doseglo izredne uspehe. Zdravstvenega varstva so danes deležni vsi prebivalci. Zelo so okrepili mrežo zdravstvenih organizacij in občutno izboljšali zdravstveno stanje. Za zdravstveno zaščito prebivalcev skrbi 80 zdravnikov, od tega več kot polovica specialistov. Poleg bolnišnice s 450 ležišči so v mestu zgradili več novih ambulant. Tudi zdravstveno zaščito na vasi nenehno spremlja in krepi medicinski center. V vseh večjih naseljih imajo zdravstvene postaje.

Kot kulturno središče se je Titov Veles pričel razvijati šele po vojni, saj so temu področju delovni ljudje, občani in družbeno-politične organizacije namenili obilno mero pozornosti in sredstev. Kmalu po vojni so v mestu pridobili več profesionalnih, kulturnih in družbenih ustanov. V Titovem Velesu imajo danes gledališče, ljudsko knjižnico, narodni muzej, spominski muzej Koče Racina, zgodovinski arhiv, delavsko univerzo, muzej Vasila Glavinova, kino, glasbeno šolo, radio Titov Veles, časopis Vardarski glas in več amaterskih ustanov. V čast pesnika in revolucionarja Koče Racina vsako

leto pripravljajo tradicionalno literarno manifestacijo „Racinova srečanja“. Srečanja so dosegla visoko kakovostno raven, krepijo naše duhovno bogastvo in ohranjajo izročilo naše narodno osvobodilne vojne in revolucije. V mestu in vaseh delujejo številne amaterske kulturno-umetniške skupine, pevski zbori, orkestri in športna društva.

Na predlog vlade Ljudske republike Makedonije, na željo okrožnega in mestnega ljudskega odbora in v znak zahvale maršalu Josipu Brozu Titu je predsednik Ljudske skupščine republike Makedonije 10. oktobra 1946 sprejel zakon o preimenovanju Velesa v Titov Veles.

VELKO SPASOVSKI

titov drvar

Titov Drvar leži na tromeji med Krajino, Liko in Dalmacijo, v dolini reke Unac im med planinami Klekovača, Osječnica in Jadovnik. Uporno mesto je tovariš Tito leta 1974 odlikoval z redom narodnega heroja. Področje Drvarja se ponaša z bogato preteklostjo in je bilo mesto močnih preseljevanj, hajdukov, uskokov in uporov, značilnih za mejna področja. Svojo zgodovino je pričelo pisati konec prejšnjega stoletja z razvojem lesne industrije. Leta 1900 je v kraju pričela obratovati žaga. Že v teh letih je sekalo les in ga obdelovalo 5.000 delavcev, do leta 1915 pa so zgradili več kot 550 kilometrov industrijskih prog. Delavsko gibanje se je pričelo zelo kmalu razvijati in organizirano delovati.

Prva stavka sega v leto 1906, prva sindikalna organizacija pa je bila ustanovljena leto kasneje. Enkratna je bila proslava 1. maja leta 1909, ko je v povorki skozi mesto sodelovalo kar 1500 delavcev in kmetov. Kljub nenehnim spopadom z oblastjo je sindikalna organizacija vključevala vse več delavcev. Stavke so se vrstile ena za drugo. Po splošni stavki leta 1919 so iz mesta pregnali več kot 500 delavcev, od 9. decembra 1921 do 30. januarja 1922, pa je trajala stavka, v kateri je sodelovalo 4100 delavcev. Najbolj organizirane so bile stavke avgusta 1938. leta, ki so jih pripravili gozdarji in kovinarji. Vsa ta dogajanja so močno vplivala na idejno-politično krepitev delavskega gibanja.

V vasi Kamenica so novembra 1939 ustanovili partijsko organizacijo, kmalu zatem so jih ustanovili še več in hkrati z njimi tudi skojevske. Obdobje popolne uveljavitve revolucionarnega gibanja v predvojni Jugoslaviji se je zaključilo s konferenco komunistov drvarske in grahovske občine 30. marca 1941. Na njej so proučili stanje po 27. marcu in izvolili prvi okrožni komite komunistične partije Jugoslavije za to področje. Vse od kapitulacije do začetka vstaje so bili komunisti in skojevci na delu noč in dan. Zahvaljujoč moči delavskega gibanja in močnemu vplivu partijske organizacije so delavci in prebivalci Drvarja in okolice pripravljali dočakali poziv KPJ za splošni ljudski odpor.

Neposredne priprave na vstajo so se pričele junija 1941, v skladu z nalogami oblastnega komiteja KPJ za Bosansko Krajino. Takoj so se oblikovali prvi partizanski odredi. Že pred vstajo je štab partizanskih odredov štel 500 oboroženih borcev, več sto pa jih je bilo brez orožja. Vse je bilo torej pripravljeno na organiziran začetek vstaje. 27. julija so partizani napadli in osvobodili Drvar ter okolico. Bilo je to prvo osvobodeno mesto v okupirani Jugoslaviji. Na velikem osvobodjenem področju s središčem v Drvarju so ustanovili narodno-osvobodilni komite za zahodno Bosno in Liko, železniško postajo pa so spremenili v delavnico za izdelavo in popravilo orožja. Pričeli so izdajati časopis „Gerilac“, ustanovili pa so

tudi partizansko bolnišnico. Cela dva meseca je bil Drvar prava delavska država. Drvarska brigada je štela 4.000 borcev iz Dravarja, Bosanskega Petrovca, Bosanskega Grahova in Like. Vse od teh dni pa do konca vojne je bil Drvar fronta in zaledje hkrati.

Vsekakor pa je nesporno dejstvo, da en sam dogodek glede na svoj pomen in dramatičnost presega vse dogodke iz zgodovine tega mesta. To je desant na Drvar, 25. maja 1944 in herojski boj prebivalcev in borcev proti nemškimi desantnim in pehotnim enotam. Na 52. rojstni dan maršala s Tita so Nemci strahovito bombardirali mesto. Takoj za tem se je na mesto spustilo 950 jadralskih letal in padalcev, pripadnikov najelitnejših enot SS in kaznovanih vojakov Wehrmahta, ki jim je Hitler ukazal uničiti vrhovni štab s tovarišem Titom na čelu. Sovražnikovi načrti pa se niso uresničili. V neenakem boju s sovražnikom so zmagali prebivalci Drvarja in partizani, moč pa jim je dajala neomajna ljubezen do tovariša Tita. V herojskem boju je padlo 350 prebivalcev Drvarja, vsi člani komiteja SKOJ-a, najmlajša ženska-heroj Mika Bosnić in mnogi drugi. Do tega desanta je bil Drvar središče splošnega ljudskega odpora, v njem so se uresničevali sklepi drugega zasedanja AVNOJ-a, iz njega se je v svet širila resnica o našem boju in revoluciji, v Drvarju je bil drugi kongres USAOJ, ustanovljena je bila OZN-a, obnovili so organizacijo Rdečega križa Jugoslavije in še bi lahko naštevali. Tovariš Tito se je v Drvarju mudil trikrat, skupno osem mesecev. Mesto je bilo trikrat porušeno in se je trikrat dvignilo iz pepela, od 1387 dni okupacije pa je bilo svobodno kar 991 dni. Od 6500 borcev, ki so se borili v slavnih Krajiških in drugih brigadah, jih je padlo 1274. Poleg njih so fašistične zveri umorile še 777 nedolžnih žrtev. Herojski Drvar se ponaša z 20 narodnimi heroji in z 943 nosilci Partizanske spomenice.

Pred vojno je le malokdo vedel za Drvar. Danes je mesto znano po vsej naši domovini in širom po svetu. Gostoljubni domačini vsem obisko-

valcem radi pripovedujejo o herojski preteklosti mesta in o njegovem hitrem razvoju. Obiskovalcev pa ni malo. Vsaj 300 tisoč jih letno obiše mesto, spominski muzej 25. maj, Titovo votlino in druge kulturno zgodovinske znamenitosti.

Ob koncu vojne je na ruševinah mesta ostalo le 13 hiš, danes pa je Drvar novo in sodobno mesto, v katerem živi 17.900 prebivalcev. V industriji je zaposlenih 5.500 delavcev, tako da stopnja zaposlenosti presega 30 odstotkov. Združeno delo Drvarja se vključuje v močne gospodarske sisteme, kot so Šipad, Unicep, ŽTO, Jugoturbina, Unis, Tvornica čilima Sarajevo, Pounje-turist in druge. V preteklih treh letih je družbeni proizvod rasel po letni stopnji 22,8 odstotkov, narodni dohodek pa je rasel letno za 25,5 odstotkov.

Najpomembnejši gospodarski objekt je Šipadova delovna organizacija Grmeč. V želji po kar najvišji stopnji predelave lesa so pred dvema leti zgradili tovarno stavbnega pohištva, ki letno izdela 200 tisoč oken. Najmlajši kolektiv je Fabrika čilima, ki je lani na tuja tržišča izvozila 60 tisoč kvadratnih metrov preprog. Krepiti kovinsko predelovalno in strojne industrije v občini bo veliko pripomogla Unisova tovarna reduktorjev in zobčnikov, ki jo bodo prav kmalu otvorili.

V Drvarju se seveda srečujejo tudi s težavami. Največ se jih nanaša na proizvodnjo večstopenjskih črpal in na posodobitev delovne organizacije Papir, prepričani pa so, da bodo načrte v zvezi s tem zagotovo uresničili v tem srednjeročnem obdobju. Še z enim problemom se srečujejo. Z izgradnjo ceste med Drvarjem in Martin Brodom namreč, ki pomeni predvsem nadomestilo za prejšnjo ozkotirno železnico.

V zadnjih nekaj letih so v vaseh občine Drvar s pomočjo samoprispevka in prostovoljnega dela zgradili 50 kilometrov asfaltiranih cest in štirideset kilometrov vodovodnega omrežja. Na višjih in visokih šolah se izobražuje 700 mladih, ki bodo vsekakor pripomogli k še hitrejšemu in bolj vsestranskemu razvoju občine. V mestu že 55 let deluje kulturno umetniško društvo, pa knjižnica, lokalna radijska postaja, kulturni dom Djuro Pucar-Stari, šest športnih klubov, športno društvo Partizan in planinsko društvo, za izgradnjo športno-rekreacijskega centra pa bodo občani in delovni ljudje občine Drvar v naslednjih petih letih plačevali samoprispevek.

Temelj gospodarskega razvoja občine Drvar vsekakor predstavljata lesna in kovinsko-predelovalna industrija, v naslednjem srednjeročnem obdobju pa bodo največ pozornosti namenili hitrejšemu razvoju kmetijstva in turizma. Na koncu bežne predstavitve našega mesta naj omenim še besede tovariša Tita, ki je dejal, da je bil Drvar majhno mesto, ki je v svojih rokah čvrsto držalo plamenico narodno-osvobodilnega in revolucionarnega gibanja v naši domovini. Prav zato je danes Drvar mesto heroj, ki bo vedno z največjim ponosom nosilo najlepše ime — Titov Drvar.

PERSIDA TRNINIČ

